

DE KOP
WERKT AAN
ERFKWALITEIT

TEAM ERFKWALITEIT 2022

Inhoudsopgave

3	Colofon
4	Inleiding
6	Ervaring gemeenten met Team Erfkwaliteit
7	Vijf keer meer erfkwaliteit
8	Casus 1: Hoeveslagerij Leeuwenhorn Haze Zijpolder
12	Casus 2: Akkerbouwbedrijf Cereshof Wieringermeerpolder
16	Casus 3: De Wieringer IJs- en zuivelboerderij Wieringen
20	Drieluik Interview: De Wieringer IJs- en zuivelboerderij Wieringen
22	Casus 4: Biologisch Dynamisch Tuindersbedrijf de Lepelaar
26	Casus 5: Woonzorgerf Van der Sterreweg Texel
30	Casus 6: Boerderij Sluiszicht Zijpe Hazepolder
34	Drieluik Interview: Boerderij Sluiszicht Zijpe Hazepolder
36	Casus 7: Bollenbedrijf G.P. Burger BV Zijpe Hazepolder
40	Casus 8: Tuinderij de Marlequi, Warmenhuizen
44	Casus 9: Minicamping Hoeve Ons Lust De Koegras
48	Casus 10: Schapenbedrijf De Waddel, Texel
52	Drieluik Interview: Schapenbedrijf De Waddel, Texel
54	Erfplannen 2021

Colofon

Projectteam Erfkwaliteit

Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord
Greenport Noord-Holland Noord
De Kop Werkt
MOOI Noord-Holland
Provincie Noord-Holland
Gemeente Hollands Kroon
Gemeente Texel
Gemeente Den Helder
Gemeente Schagen

Ontwerpteam Erfkwaliteit

Ruut van Paridon, Van Paridon x de Groot landschapsarchitecten
Jan-Richard Kikkert, Architectenbureau K2
Maud Aarts, MOOI Noord-Holland

Tekst en tekeningen

Ruut van Paridon, Karen de Groot, VPxDG
Maud Aarts, MOOI Noord-Holland
Tenzij anders vermeld

Opmaak

Groeier

Datum

Februari 2022

**DE KOP
WERKT!**

Programma

Stuurgroep

Werkgroep Erfkwaliteit

Gemeente Texel

Inleiding

Een erfbezoek van Team Erfkwaliteit en de werkgroep in het voorjaar van 2021

‘Erven zijn gezichtsbepalend en van groot belang voor de beleving van een mooi en open landelijk gebied. Maar het cultuurlandschap verandert: bedrijven breiden uit of krijgen een andere functie. Daardoor kan ook de uitstraling en zo de impact op het landschap veranderen. Met het project wil het Team Erfkwaliteit inspirerende voorbeelden creëren voor andere agrarische ondernemers. Ze worden inhoudelijk ondersteund bij de herinrichting van hun erven, zodat die daarna een bijdrage zijn aan een hoogwaardig landschappelijk beeld.’

Met deze tekst op de website van Greenport Noord-Holland Noord werden ondernemers begin 2021 uitgenodigd zich met plannen voor hun erf aan te melden als casus voor Team Erfkwaliteit. Meerdere agrariërs reageerden enthousiast, terwijl er voor intensieve begeleiding eigenlijk maar ruimte was voor één ondernemer. Omdat er zoveel interessante casussen binnen kwamen hebben we als Team Erfkwaliteit besloten om voor allemaal een ‘eerste schets’ te maken. Een schets als impuls om na te denken over de verbetering van ruimtelijke kwaliteit van het erf. Niet als eindplan, maar als aanleiding om met familie, agrarisch adviseurs en gemeente over de toekomst van het bedrijf te discussiëren. Door de hoeveelheid én diversiteit van de deelnemers kregen wij als Team Kwaliteit een brede inblik in actuele ruimtelijke ontwikkelingen op de agrarische erven in de Kop van Noord-Holland én de dilemma’s waar de ondernemers voor staan. In deze publicatie willen we hier graag verslag van doen en onze bevindingen, ervaringen en ontwikkelde ideeën delen.

In een klein jaar is voor tien erven een ruimtelijke denkklijn uitgestippeld. Om in korte tijd meerdere erven te kunnen voorzien van een advies, hebben alle deelnemers eerst een vragenlijst ingevuld en vond een online kennismakingsgesprek plaats. Vervolgens heeft het ontwerpteam de meeste erflocaties bezocht. De boeren hebben toen hun bedrijven laten zien en hun wensen

voor de toekomst toegelicht. Dit waren waardevolle kennismakingsgesprekken die ons meevoerden naar de uitdagingen waar de bedrijven voor staan en de lastige beslissingen die voor de toekomst genomen moeten worden.

Na de bezoeken is voor alle erven een ruimtelijke verkenning gemaakt van de kenmerken en kwaliteiten en de opgaven waar de bedrijven voor staan. Op basis hiervan is een denkklijn voor de toekomst verkend. Hierin is zowel gekeken naar essentiële kwaliteiten en kenmerken om aan voort te bouwen, hoofdlijnen voor de organisatie en indeling van het erf, de ontwikkelingsruimte voor het bedrijf als de kansen voor verbindingen met het omliggende landschap en maatschappij. Inzet is zowel bedrijf, landschap als maatschappij te laten profiteren van de erfontwikkeling.

De betreffende gemeenten waren bij dit proces aanwezig en hebben een ‘lichte toets’ ten aanzien van de ruimte binnen het ruimtelijk beleid meegegeven. Het was niet op voorhand het doel om binnen de beleidskaders te blijven; gemeenten stonden er voor open om de ontwikkelingsmogelijkheden van de erven ruim te onderzoeken. Uit de lichte toetsen komt naar voren dat een aantal denkklijnen prima passen binnen de huidige kaders. Voor andere denkklijnen zijn er soms aanpassingen van bouwblokken nodig en soms ook aanscherpingen van het huidige beleid. Op basis van onze ervaringen doen wij daarvoor in deze publicatie een aantal aanbevelingen.

Om de discussie over de opgaven, kansen en toekomst van de erven in het buitengebied een vervolg te geven zijn de bij erfplannen betrokken partijen geënquêteerd en geïnterviewd over hun ervaringen. Dit heeft zijn weerslag gekregen in een mooi drieliuk rond drie erfpilots, waarin de betrokken agrariër, gemeenteambtenaar en ontwerper naar hun ervaringen zijn gevraagd. Deze ervaringen zijn ook meegenomen in de aanbevelingen.

Dit verslag is de eindpublicatie van projectteam Erfkwaliteit. Wij hebben van 2015 tot 2021 gewerkt aan verschillende piloterven in de Kop van Noord-Holland. De eerste jaren waren dit erven die werden aangedragen door de gemeenten, in jaren daarna droegen de erfeigenaren zelf hun erf aan. We ontdekten hierdoor mede de precare balans die rond erfontwikkeling bestaat tussen de belangen van boeren en van de maatschappij. Voor boeren zijn de erven in de eerste plaats de plek waar het bedrijf wordt gevoerd, gewoond wordt en soms ook publiek wordt ontvangen. Daarbij blijken veel boeren sterk te hechten aan de identiteit en historische kwaliteiten van de erven: het is vaak de plek waar ze zijn opgegroeid en graag willen doorgeven aan volgende generaties. Vanuit de maatschappij is er daarbij

een toenemende interesse in de agrarische bedrijven. Er is vraag naar een duurzame voedselproductie en biodiversiteit, mensen willen dit ook graag met eigen ogen kunnen zien en ervaren. Maar er is ook een kritische houding over grote uitbreidingen en stallen in het landschap, door de steeds grotere omvang van de bedrijven vallen deze steeds meer op in het open landschap.

Op erven komt zo het creëren van ruimte voor ondernemerschap, de zorg voor erf- landschappelijke kwaliteiten én het invulling geven aan maatschappelijke opgaven steeds meer samen. Het vinden van een goede balans hiertussen is zowel in het belang van de maatschappij als van de boeren. Beide partijen laten kansen liggen als het initiatief hiervoor wordt overgelaten aan de andere partij. Team Erfkwaliteit laat met de ruimtelijke ontwerpen voor de erven zien dat er meerwaarde te behalen is wanneer de verschillende belangen, wensen en ambities ruimtelijk met elkaar verbonden worden. Het erf is een klein element op schaal van het hele landschap, maar de vele erven en agrarische bedrijven samen zijn het landschap.

Wij danken de boeren voor het vrijblijvend inbrengen van hun erven voor ontwerp onderzoek. Wij danken de betrokken gemeenten en organisaties voor hun inzet en betrokkenheid bij dit onderwerp. Naar ons idee laten alle inspanningen zien dat het project van het projectteam Erfkwaliteit een stevig vervolg verdient. Niet minder aandacht voor erfkwaliteit, maar juist meer. De sleutel om de opgaven in het buitengebied aan te pakken - de roep om meer biodiversiteit, kringlooplandbouw, verbreding, waterberging en klimaat, duurzame energie, gezonde leefomgeving - ligt op en rond de erven. Hier komen boer en burgers, landbouw en maatschappij, bij elkaar. Dit is onontbeerlijk voor draagvlak voor agrarische ontwikkeling, de transitie van het buitengebied én de ruimtelijke kwaliteit van het landschap. ■

Team erfkwaliteit is in 2015 in het leven geroepen door de Initiatiefgroep Erfkwaliteit. In deze initiatiefgroep werken het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord, Greenport Noord-Holland Noord, LTO-Noord, MOOI Noord-Holland en de Provincie Noord-Holland samen aan de versterking van erf kwaliteit in de kop van de provincie.

Ervaring gemeenten met Team Erfkwaliteit

Door het project Erfkwaliteit hebben we vanuit de gemeenten samen met het Erfteam bepaalde erfopgaven intensiever en breder op kunnen pakken. Niet alleen gericht op de beoogde ontwikkeling of toevoeging op het erf, maar als een integraal ontwerp voor het volledige erf. Gericht op een algehele ruimtelijke kwaliteit.

In de doorgaans reguliere aanvragen voor agrarische erven wordt normaliter alleen de schuur of de opdracht uitgewerkt zonder de context en de landschappelijk samenhang van een erf als entiteit in het landschap.

In dit regionale project waren alle koptgemeenten vertegenwoordigd waardoor er een diversiteit aan verschillende opgaven is ontstaan. Op het gebied van uiteenlopende nevenfuncties op een agrarisch bedrijf, tot recreatie of camping, tot huisvesting van seizoenpersoneel, etc.

Hierbij was het interessant om de problematieken die daar bij speelden met elkaar te kunnen bespreken. En kwamen daarbij ook de verschillen en overeenkomsten in beleid of regelgeving naar voren, heel interessant.

De ontwerpen van het team Erfkwaliteit zijn vindingrijk en geven ondernemers een interessante kijk op de organisatie op het erf en de mogelijkheden. En naast de opgave worden er handvatten meegegeven om het erf op onderdelen aan te passen voor meer ruimtelijke/landschappelijke kwaliteit. De ondernemer kan dit ook gefaseerd uitvoeren. Terugkijkend blijkt het in de praktijk wel lastig om de voorstellen op het gebied van erfinrichting in uitvoering te krijgen bij de ondernemer. Dit wordt kennelijk toch minder als prioriteit of als functioneel gezien. Maar de ontwerpen en het inzicht in de erfstructuur worden wel als heel waardevol ervaren. En het zijn soms lange processen, dus wat er nu nog niet is uitgevoerd kan nog komen.

Meer aandacht en inzicht voor de ruimtelijke/ landschappelijke kant van erven in het landschap voor ondernemers en bewoners is van grote waarde. Er zijn veel verschillende landschapstypen in Noord-Holland met elk hun eigen kwaliteiten en ontstaansgeschiedenis (zie ook: Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie NH). De landschappelijke en architectonische keuzes bij ontwikkelingen in het buitengebied heeft zijn weerslag op de omgeving en de betreffende landschapstypologie. Door een project als Erfkwaliteit wordt er een directe vertaling gemaakt naar de uitvoering en de praktijk. Er zijn nu 'echte' voorbeelden en uitwerkingen die kunnen inspireren. Het zou fraai zijn als je dit in beweging kan houden, zodat de ondernemers of bewoners kunnen blijven aankloppen voor ondersteuning en ontwerpcapaciteit, wellicht door een vervolg of op andere wijze.

Ten behoeve van de afronding van dit project nog in het bijzonder dank aan het Ontwikkelingsbedrijf NHN voor de organisatie. ■

Ilse Boerdijk, gemeente Texel
Sven van Nieuwenhoven, gemeente Schagen
Frits op den Berg, gemeente Den Helder
Milou van der Gragt en IJla de Wilt, gemeente Hollands Kroon

Vijf keer meer erfkwaliteit

1 Inspiratie uit historische kenmerken en aanwezige ruimtelijke kwaliteit

De oorspronkelijke opzet, architectuur en uitstraling van de erven bieden houvast en inspiratie voor de verdere ontwikkeling van het erf. In elk gebied zijn de erven anders qua structuur, bebouwing, inrichting, beplanting en in de relatie met het omliggende landschap. Door de historie van het erf in context van het omliggende landschap te verkennen wordt zichtbaar wat de bijzondere, unieke kenmerken van het erf en de omgeving zijn. Door de karakteristieke elementen in beeld te brengen en te benoemen, kunnen ze in het plan ingezet worden voor nieuwe ontwikkelingen. Dit versterkt zowel het karakter van het nieuwe erf als het gebied waar ze deel van uitmaken. Dit is basis voor de ontwikkeling van erfkwaliteit.

2 Heldere scheiding tussen voor-achter als basis

Alle erven hebben oorspronkelijk een heldere indeling in een voor- en achterkant. 'Achter' wordt gewerkt; hier bevinden zich de stallen en schuren, opslag en logistiek en de routes naar het land. 'Voor' is de representatieve kant van het erf; hier toont het erf zich met een siergevel, siertuin, een poort of mooie brug over het water. Deze indeling in een voor- en achterkant heeft nog steeds waarde. Op de grote erven komen steeds vaker de functies van 'achter', zoals de opslag, logistiek, grote schuren en stallen, aan de weg - en daarmee aan de voorzijde van het erf - te liggen. Het wonen en de representatieve kwaliteiten raken daarmee overschaduwd door de grote maat van de bedrijfsbebouwing en logistieke activiteiten. Een heldere voor-achterindeling leidt tot een betere erfkwaliteit. Er ontstaat weer een gepaste afstand tussen de weg en de bedrijfsactiviteiten, met aan de voorkant meer ruimte voor representatie, het wonen, siertuinen en erfbeplantingen.

3 Robuuste erfinpassing

De agrarische bedrijven nemen af in aantal, maar worden vaak wel steeds groter. De omvangrijke bedrijven, met grote stallen, schuren, veel opslag en verharding voor logistiek, vragen om een evenredig grote erfinpassing, die aansluit op de schaal en omvang van het bedrijf. Met een erfinpassing van formaat kan er weer een vanzelfsprekende ruimtelijke relatie tussen het erf en het omliggende landschap ontstaan. Dit kost grond, maar biedt ook nieuwe kansen en mogelijkheden voor het bedrijf. Denk bijvoorbeeld aan beplantingen rond het erf voor voedergrassen, agroforestry, het vergroten van biodiversiteit of windsingel, een boomgaard als ontvangstplek voor publiek of mini-camping, een rietzone voor waterzuivering en wateropvang en siertuinen voor de uitstraling van het bedrijf.

4 Verbind het erf met de omgeving

Agrarische bedrijven hebben - ieder op hun eigen manier - veel te bieden aan de omgeving: een mooi erf of boerderij met historie, een bijzonder product, productiewijze of verhaal. Voor de bedrijven zijn dit soms vanzelfsprekende kwaliteiten, maar voor omwonenden, bezoekers en recreanten is dit vaak bijzonder of interessant om te zien. Daarbij is er vanuit de maatschappij steeds meer interesse voor de landbouw en wijze van voedselproductie. Door op de erven de ontmoeting aan te gaan kan meer betrokkenheid ontstaan bij de productie en de opgaven waar de landbouw voor staat. Praktisch kan hier kan zeer verschillend invulling aan worden gegeven, passend bij het landschap, het bedrijf en de aard van de ondernemers. Zo kunnen er paden door het land en langs het erf worden opengesteld. Passanten kunnen de mogelijkheid krijgen om het bedrijf te bekijken, een blik in de stal te werpen of producten op het erf te kopen. Er kunnen activiteiten georganiseerd worden. Of de omgeving kan een kans krijgen om deel uit te maken van het bedrijf en te participeren in bijvoorbeeld onderhoud van groensingels en oogst van producten.

5 Verbind het erf met de opgaven van de toekomst

Het maken van een erfplan gaat om het maken van een toekomstplan. Waar moet het bedrijf zich naar toe ontwikkelen? Hoe moet het bedrijf zich gaan verhouden tot de omgeving? Hoe kan het invulling gaan geven aan de opgaven van de toekomst? De roep om meer biodiversiteit, kringlooplandbouw, verbreding, waterberging, duurzame energie en gezonde leefomgeving zullen een plek moeten gaan krijgen in het landschap, als onderdeel van de agrarische bedrijven. Sommige bedrijven zijn hierbij koplopers, ze werken al decennia aan een duurzame natuurinclusieve landbouw, het zit als het ware in de genen. Anderen moeten de komende periode een belangrijke slag gaan maken. Het maken van een erfplan is een uitgelezen moment om hier aandacht aan te geven.

Hoeveslagerij Leeuwenhorn Haze Zijpepolder

De Leeuwenhorn is een jong bedrijf dat zich zeer bewust is van de waarde van een historisch erf met mooie erfbeplantingen voor de verkoop van hun producten. Hun imposante Piemonteze koeien verdienen een mooie, open stal waarin ze rustig blijven en bezoekers ze kunnen zien.

De Leeuwenhorn is een jong bedrijf op een prachtig eeuwenoud erf in de Zijpe-Hazepolder. Het omvat een historische stolpboerderij, een karakteristieke stolpschuur met boet en oude erfbeplantingen. Bijzonder mooi is de hoge, brede haag aan weerszijde van het erfpad die de entree naar het binnenerf vormt. Op het bedrijf worden Piemonteze runderen biologisch afgemest. In de oude stolp is er een ontvangst- en verkooppunt voor het eigen vlees en andere streekproducten. Het is een genot om op dit erf de imposante koeien te kunnen bekijken en de producten hiervan te kunnen kopen.

De stolpschuur en huidige ligboxstal zijn in slechte staat en hebben zware stormschade geleden. De eigenaren willen deze gebouwen daarom vervangen door een nieuwe kapschuur en een 'roundhouse' voor de koeien. Bij bezichtiging van het erf viel Team Erkwaliteit echter voor de karakteristieke stolpschuur met oorspronkelijke houten gebinten en karakteristieke licht groene gevel. Deze is bepalend voor het erfensemble en de beleving van het binnenerf. Er is daarom een denkrichting uitgezet, uitgaande van behoud van deze schuur.

De stolpschuur zou, zonder al te ingrijpend te moeten verbouwen, een functie kunnen krijgen voor de ontvangst en verkoop op het erf. De stolpboerderij, waar nu de verkoop in zit, kan daarmee op termijn worden vrijgespeeld voor het jonge gezin. Voorgesteld wordt het roundhouse dicht op de stolpschuur te plaatsten, zodat er vanuit de ontvangst zicht is op de koeien in de open strobedstal. Met de plaatsing is rekening gehouden met vrije zichtlijnen van het erf naar het land en zichten van buitenaf op de stal. Voorgesteld wordt de roundhouse rondom te voorzien van bomen. Hiermee wordt de stal niet verborgen, maar wel groen ingepast. De bomen bieden een mooie, schaduwrijke rand om de stal, waar vandaan de koeien te bewonderen zijn.

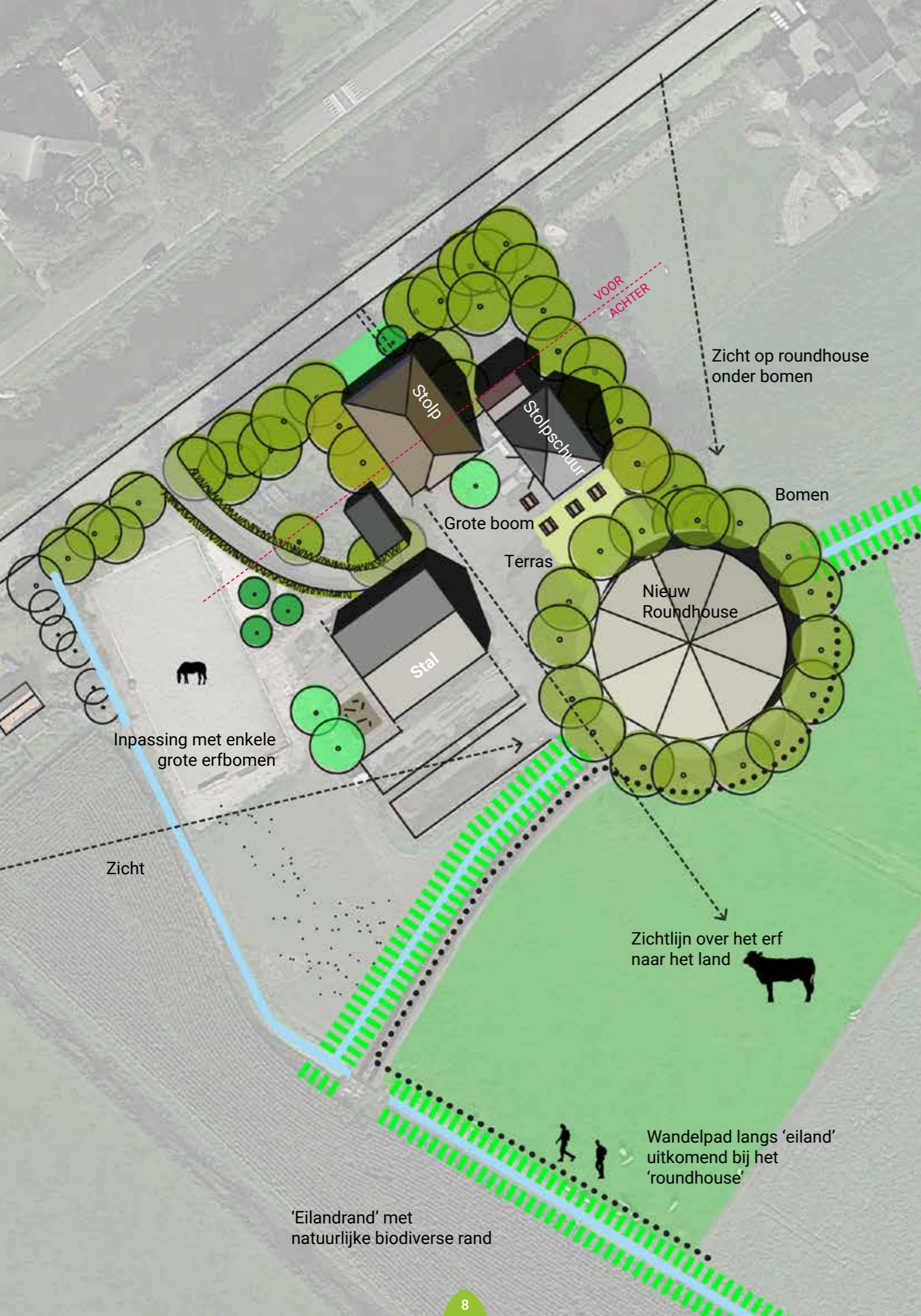
Mocht het niet mogelijk zijn de stolpschuur te bewaren en hergebruiken, dan is het alternatief een nieuwe (kap)schuur op deze locatie te plaatsen. Vanuit de ruimtelijke denklijn

is het vooral van belang de opzet van het erf compact te houden en contact tussen de bezoekers en het bedrijf (de koeien) te versterken.

Het erf heeft reeds een heldere indeling in 'voor' en 'achter'. De ontvangst en verkoop is rond het binnenerf georganiseerd. De informele overlap tussen het bedrijf en de bezoekers geeft het bedrijf een persoonlijk karakter, terwijl er wel een duidelijke scheiding is met de private woondelen.

Op schaal van het landschap ligt er een kans - of opgave - om los van de drukke, lange doorgaande wegen, veilige een rustig wandelpad door het land te ontwikkelen. Hiermee kan een aantrekkelijke verbinding worden gemaakt tussen de Leeuwenhorn en andere (agrarische) bedrijven die op een of andere manier burgers willen betrekken bij hun bedrijf. In de directe omgeving liggen bijvoorbeeld een molen, camping en biologische varkensbedrijf, allemaal vlak bij de dorpsrand van Schagen. Een bijzondere landschappelijke aanleiding is dat de Leeuwenhorn aan de voet ligt van een voormalig Waddeneiland. Dit eiland ligt nog steeds iets hoger dan het omliggende landschap en is door een afwijkende verkaveling zichtbaar. Met een wandelpad met een bloemrijke, biodiverse berm kan het eiland worden gemarkeerd en de bedrijven in de omgeving met het landschap worden verbonden. Bewoners en recreanten kunnen zo meer betrokken worden bij de kwaliteiten van het agrarisch landschap en de bedrijven die hier hun producten aanbieden.

De verbindingen kunnen hier niet op grond van één bedrijf worden gerealiseerd. Dit vergt samenwerking tussen de bedrijven en inzet van de gemeente. ■

Hoeveslagerij
Leeuwenhorn Haze
Zijpepolder

Historisch erf met stolpboerderij

Voorbeeld 'roundhouse stal'
(Erve Vechtdal in Ommen)

Huidige situatie

Stolpboerderij
> woning

Stolpschuur
> ontvangst / winkel

Terras
> zicht op de koeien in de roundhouse

Loofgang rond de stal
> Roundhouse ingepast met rondje bomen

Principedoorssnede binnenerf met nieuw 'roundhouse stal'

Winkel in de stolpboerderij

Binnenerf met winkel en vervallen stolpschuur

Piemontese runderen

Historische kaart met Leeuwenhorn aan het voormalig waddeneiland

Kansen voor verbinding van Leeuwenhorn met de omgeving in aansluiting op het wandelnetwerk rond Schagen

Akkerbouwbedrijf Cereshof Wieringermeerpolder

De Cereshof is een mooi voorbeeld van een erf dat zowel nut als schoonheid in zich heeft. Een inspiratie voor alle erven in de Wieringermeerpolder!

De Cereshof is een akkerbouwbedrijf in de Wieringermeerpolder dat pootaardappelen produceert voor de wereldmarkt. Het bedrijf is recent overgegaan naar de zoon. Deze is ambitieus en denkt na over mogelijkheden voor nieuwe teelten en verwerkingsmethoden op het erf. Zijn ideale boerenbedrijf is efficiënt en industrieel. Tegelijkertijd hecht hij waarde aan de plek waar hij is opgegroeid: hij wil graag de karakteristieke uitstraling van het Wieringermeerse erf behouden.

Zijn voornemen is de bestaande schuur uit te breiden en te voorzien van een loadingdock, dat niet zichtbaar is vanaf de weg. Als ontsluiting kan het landpad gebruikt worden dat recent is aangelegd voor de windmolens achter in het land. Er komt veel internationaal transport naar zijn erf, vrachtwagens moeten makkelijk kunnen keren of een rondje over het erf kunnen rijden. Daarnaast vragen praktische zaken zoals afwatering en verlichting aandacht.

De Wieringermeerpolder is een landschap van de tekentafel. De polder werd in de jaren '30 drooggelegd. In het ontwerp kwamen nut en schoonheid samen. Ruimtelijke principes van onder meer de historische landgoed-erven in de Zijpe-Hazepolder en de Beemster werden hier vertaald naar een moderne vormgeving. Er werden hiervoor standaard erven ontworpen, met rode kop-boerderijen die werden omgeven door een stevige groene mantel, een siertuin vóór het huis en een boomgaard en groentetuin naast het huis.

De landbouw is de afgelopen decennia echter sterk veranderd. De erven die ooit ca 0,6 - 0,8 ha groot waren, zijn veelal uitgegroeid tot bouwblokken tot 4 ha groot. Vaak is de groene mantel hierbij (deels) verdwenen om ruimte te maken voor de nieuwe grote schuren en logistiek op het erf. Deze ontwikkeling is ook zichtbaar op de Cereshof. Voor de bouw van een nieuwe schuur is de oorspronkelijke groene mantel aan de achterzijde gekapt. De grote vrachtwagens die regelmatig op het erf komen, hebben daarbij geleid tot een groot verhardingsoppervlak en hebben het erf uitgesleten. De kwaliteiten van het eens typische Wieringermeerse erf zijn aangetast en aan het vervagen.

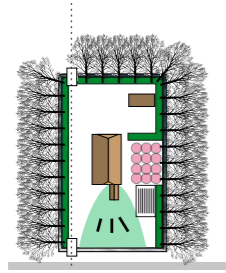
De jonge boer wil graag de karakteristieke uitstraling van het erf behouden. Team Erfkwaliteit heeft hiervoor een eerste denklijn uitgetekend. Voor dit specifieke erf biedt het nieuwe windmolenpad mogelijkheden om de logistiek buiten langs te organiseren. Door aan het windmolenpad een brede dam aan te leggen kan vanaf deze kant een loadingdock worden gemaakt, met voldoende ruimte om te keren. Het overige deel van het erf kan daarmee luwer worden. De huidige erfentree langs de woning kan worden versmald en bijvoorbeeld ingericht met grind om het verschil tussen de twee entrees ruimtelijk te markeren.

Achter de schuur wordt de mantel van bomen hersteld. Gezien de grotere schaal van de bedrijfsgebouwen en verharding vergt de oorspronkelijke groene mantel ook versteviging. De versterkte mantel kan een nieuwe functie krijgen voor de zuivering van afstromend water. Beeldbepalend is een brede groene mantel waarbinnen een helofytenfilter is opgenomen. Voor de samenhang op het erf en om het zicht op het loadingdock te ontnemen, wordt voorgesteld ook het windmolenpad in de erfbeplanting op te nemen. Zo ontstaat een nieuwe, robuuste groene mantel rond het erf, passend bij de nieuwe schaal.

Aan de voorkant rondom het huis kan het Wieringer karakter versterkt worden door herstel van de heggen, sierbeplanting en de aanleg van een boomgaard. De balans tussen nut en schoonheid, tussen 'voor' en 'achter' wordt hiermee op het erf hersteld. ■

Akkerbouwbedrijf Cereshof Wieringermeerpolder

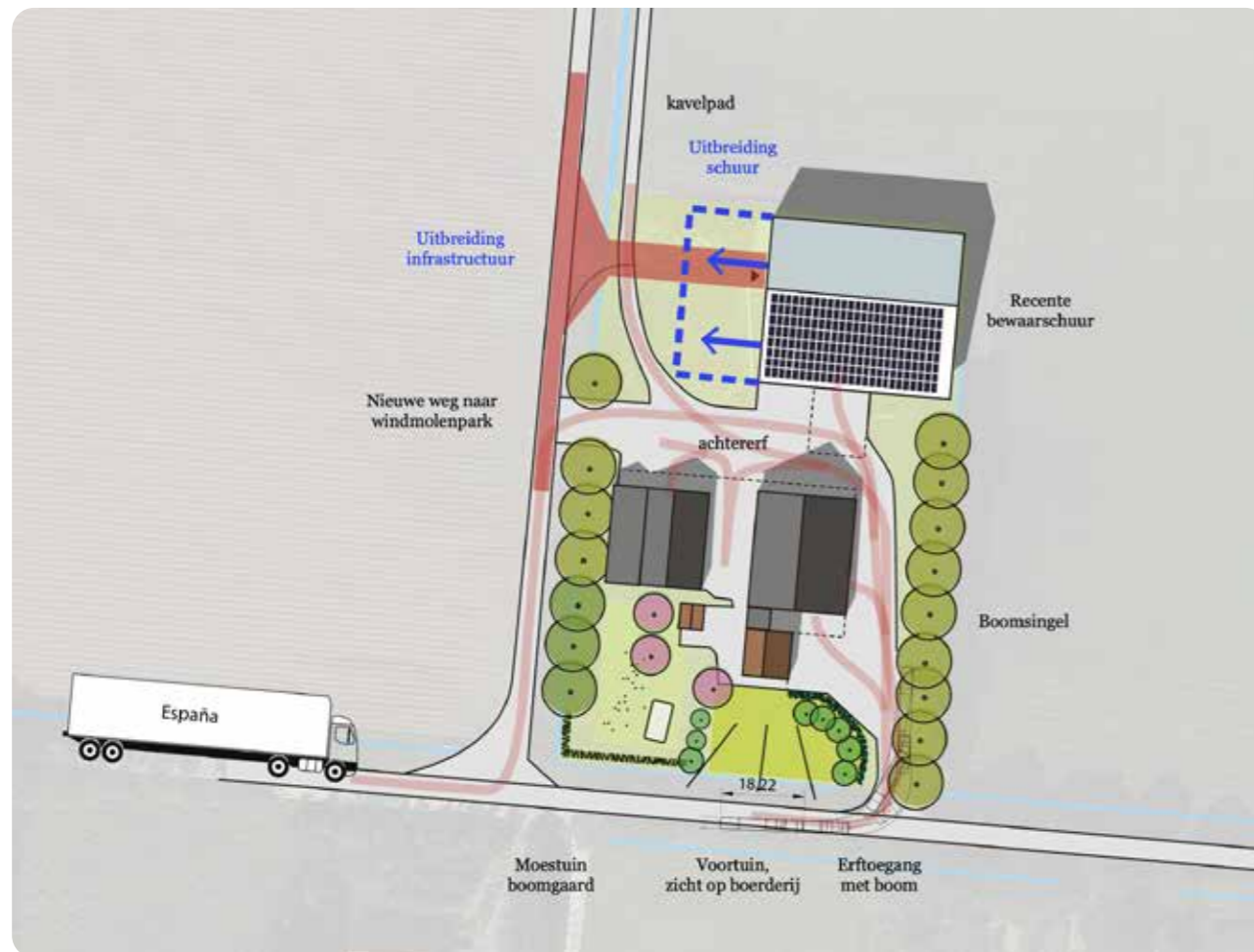
Architectypisch erf in de Wieringermeer met carré van erfbeplantingen

Wieringermeer: kenmerkend landschappelijk raamwerk met erven aan de polderlijnen

Het erf aan polderlint in de Wieringermeerpolder
Herkenbare, oorspronkelijke opbouw met nieuwe schuur,
achterop het erf, buiten de erfbeplantingen

Huidige situatie en opgave

Typisch Wieringermeers woonhuis met voortuin en daarachter de schuur

Binnenerf als grote logistieke ruimte, tussen de oude en nieuwe schuur

Door logistiek uitgesleten erf

Door logistiek uitgesleten erf

De Wieringer IJs- en zuivelboerderij Wieringen

Op de Wieringer werken de ondernemers met enthousiasme en elan aan de transitie en verbreding van hun bedrijf. Het erf ligt op een prachtige plek om duurzame melkveehouderij, de verkoop van ijs en recreatie bij elkaar te brengen.

De Wieringer is een melkveebedrijf op het voormalige eiland Wieringen dat zelfgemaakt ijs en verse melk verkoopt. Het lekkere ijs is voor veel mensen uit de omgeving een reden om even een ommetje langs het erf te maken.

De erfeigenaren willen het aantal koeien terugbrengen en een nieuwe stal bouwen waarin de koeien vrij kunnen rondlopen, zoals een vrijloopstal of een koeientuin. De zuivelbereiding kan dan meer ruimte krijgen in een deel van de oude stal of nieuw gebouw. Ze willen zich op termijn daarbij meer gaan oriënteren op natuur inclusieve landbouw en de recreatie op het rond het bedrijf. Het erf ligt op een mooie plek in het landschap, die zich goed leent voor de voorgenoemde bedrijfswending. Het erf ligt in het open koggenlandschap, aan een kruispunt van wegen, aansluitend op een voormalig kooibos. Het is een rustpunt op de recreatieve route tussen Hippolytushoef en de Wierdijk.

Het erf is een jong ruilverkavelingserf, gesticht rond 1995, met een rechthoekige opzet en een beplantingssingel rondom. De huidige opzet is echter niet praktisch. De bedrijfsgebouwen staan dicht op de weg. Aan de voorkant staat er daardoor veel materieel en opslag in de bermen en in het zicht vanaf de weg. Daarbij lopen het erf werk en privé nu teveel door elkaar. Zo wordt ijs gemaakt op de oprit naast het huis, staan de voedersilo's in de achtertuin en hangt de was tegen de stal. De verkoop van ijs vindt plaats in de voortuin. Dit heeft voordelen omdat er vanuit de woonkamer toezicht op de verkoop kan plaatsvinden, maar 's zomers is er in de tuin weinig rust en privacy door de grote aanloop van bezoekers.

Team Erfkwiteit heeft zich in deze casus gefocust op de mogelijke locatie van de nieuwe vrijloopstal en wat dit voor de organisatie van het erf betekent. Hiervoor zijn verschillende modellen ontwikkeld, zowel uitgaande van de bestaande erfopzet en ontsluitingsstructuur, als een volledige draaiing van het erf naar de dwarsweg en een nieuwe erfontsluiting. Met de erfeigenaren zijn de verschillende modellen afgewogen. De meest rigoureuze aanpak, waarbij het erf gedraaid wordt, bleek de meeste

voordelen te bieden. Zowel voor het agrarisch bedrijf, de ijsmakerij en recreatieve ontvangst als voor het wonen op het erf.

De nieuwe koeientuin wordt in dit model als visitekaartje van het bedrijf aan de dwarsweg gesitueerd. Aan deze zijde is er voldoende ruimte om voor de stal een picknickweide voor bezoekers en eventueel een boeren-minicamping te realiseren. De woning kan aan deze zijde een nieuwe entree krijgen, met daarvoor het verkooppunt voor het ijs, goed in het zicht. Achter het huis zijn mogelijkheden voor een rustige, private tuin, zodat op momenten ook even afstand van het bedrijf genomen kan worden. Binnen de maatvoering van het bouwblok is er nu voldoende ruimte om de logistiek, opslag en voedersilo's achterop het erf, binnen de groene omkadering te realiseren.

De schets vergt nadere uitwerking, maar toont overtuigend dat 'omdenken' tot zowel meerwaarde voor het bedrijf kan leiden als voor de omgeving. Door de prachtige, recreatief goede ligging is het erf een kansrijke plek om duurzame landbouw, de verkoop van kwaliteitsproducten en beleving van het buitengebied bij elkaar te brengen. ■

De Wieringer IJs- en zuivelboerderij Wieringen

Huidige situatie

Schema waarbij de 'voorkant' is gedraaid naar de zuid-westzijde, waar de fietsroute langs loopt

De Wieringer ligt aan het kooibos, aan de recreatieve route tussen Hippolytushoef en de Wierdijk

Erf sluit aan op kooibos

Opslag buiten het erf

Opslag op het voorterrein

Recreatieve route

IJsverkoop op het erf

Publieke ontvangst in de voortuin

(Referentie)beelden koeientuin

De Wieringer IJs- en zuivelboerderij Wieringen

Wim Mostert en Ilse Boersen Eigenaren ijs- en zuivelboerderij De Wieringer

Wim: "Onze boerderij staat op een kruispunt, net als wij zelf. Welke afslag nemen we. Zelf ben ik hier sinds 1991 bezig als melkveehouder, Ilse trad een paar jaar geleden toe tot de maatschap en zij bracht haar idee van een zuivelbedrijf in praktijk. Prachtig dat dit concept zo goed heeft uitgedrukt, maar maakt de puzzel om te komen tot een inrichting extra complex. Met de zuiveltak erbij en onze wens om ook het verderop grazende jongvee hier naartoe te halen, groeien we echt uit ons jasje. We waren dan ook erg blij met de uitnodiging om mee te doen met dit project. Waardevol vond ik het gezamenlijke uitgangspunt: met elkaar kijken naar wat wèl kan, in plaats van te werken aan de hand van een lijst met wetten en regels. Al begrijp ik natuurlijk heel goed dat je landschappelijke regels nodig hebt. We moeten zuinig zijn op dit schitterende gebied."

Ilse: "Dankzij de expertise van het team heb ik anders leren kijken naar de omgeving en onze boerderij. Een nieuwe schuur neerzetten is één. Maar een compleet erfplan waarin alle elementen een logische plaats hebben, is een tweede. Zo veelomvattend als het resultaat dat er nu ligt, hadden we het zelf niet kunnen bedenken. Neem alleen al het vraagstuk van de scheiding tussen werk en privé. Daar had ik zelf niet eens bij stilgestaan, terwijl het echt wel belangrijk is als je woont waar je werkt en andersom. We zitten nu in de fase dat ik knopen moet doorhakken. Lastig, want mijn hoofd loopt over van ideeën. Maar dit jaar wil ik met Wim de eerste concrete stappen zetten. Wat betreft grondpositie zijn we helemaal klaar; nu gaat het erom wat er óp komt te staan. Als we de vaart erin houden ziet het er hier over vijf jaar heel anders uit en kunnen wij en onze bezoekers genieten van de natuur, een lekker ijsje en de koeien."

Ilja de Wilt afdeling Ruimtelijke ontwikkeling, gemeente Hollands Kroon

"Natuurlijk zijn er meer landschappen speciaal, maar er zijn weining landschappen met zulke authentieke kenmerken als het voormalige eiland Wieringen. Bij aanvragen tot uitbreiding van een bedrijf of pand kijken we daarom zeer zorgvuldig naar de ruimtelijke inpassing. Als gemeente zijn we voorstander van dubbel gebruik van ruimte. In dit geval gaat het om de combinatie van een melkveebedrijf en een ijsmakerij en de wens van de eigenaren om dit te omlijsten met een recreatieve functie. Hoe doe je dat op een manier die voor deze ondernemers werkt? Binnen dit project zijn we met elkaar op zoek gegaan naar een antwoord."

"Uitbreiden is relatief eenvoudig, maar het gaat om meer dan toevoegen van oppervlakte. Mensen moeten er ook prettig kunnen wonen. Daarnaast kunnen bepaalde details van invloed zijn op wat er landschappelijk mogelijk is. Deze plek grenst bijvoorbeeld aan een oude eendenkooi, die van oorsprong werd omheind door bomen. In tegenstelling tot veel andere plekken op Wieringen waar het zicht open is, kan en mag hier dus meer beplanting komen. Tegelijk geeft de eendenkooi een mooi uitgangspunt voor het bepalen van de omvang van de uitbreiding; we kunnen de bebouwing mooi op elkaar laten aansluiten. Ik vond het erg leuk om te zien tot welke nieuwe inzichten we samen zijn gekomen, vooral voor de ondernemers zelf. Het is hún plek en we willen dat zij zich thuis voelen en met veel plezier de toekomst tegemoet gaan."

Ruut van Paridon Landschapsarchitect

"Je kunt zeggen dat Boerderij De Wieringer en de plek waarop de boer een transitie doormaakt: van gangbaar melkveebedrijf naar een natuurinclusieve onderneming verbonden met de omgeving. Samen hebben we mogelijkheden verkend en scenario's uitgedacht. Het idee om het erf 90 graden te draaien bleek de grootste vondst. Op die manier draait de ingang zich richting voorbijgangers en bezoekers. Er ligt een mooie fietsroute langs de boerderij en mensen zijn duidelijk welkom. Een goede plek dus ook voor de ijskraam en de ijsfabriek van Ilse. Wat zon en uitzicht betreft, is deze situering fantastisch. Aan de achterkant vinden de meer bedrijfsmatige werkzaamheden plaats."

"Logistiek werkt dit goed. Je wilt bijvoorbeeld dat mensen uit de buurt blijven bij rijdende tractoren. Wat mij betreft is er met dit project sprake van een win-win-situatie. Vanwege het bijzondere landschap van Wieringen dient een ontwerp aan allerlei planologische richtlijnen te voldoen. Doordat

we samen met onder andere de gemeente aan tafel zitten, kunnen we eventuele criteria en beperkingen meteen in het ontwerp verwerken. We werken echt samen met open vizier. Ik ben erg benieuwd hoe de ideeën en schetsen uiteindelijk vorm krijgen in de praktijk, maar ik ben ervan overtuigd dat Wim en Ilse er iets heel moois van maken."

Biologisch Dynamisch Tuindersbedrijf de Lepelaar

De Lepelaar is een koploper op het gebied van biologische, duurzame tuinbouw. Met de 50 jarige kennis en kunde van het bedrijf kan een nieuwe, landschappelijke inpassing worden ontwikkeld op basis van een stapeling van eetbare, productieve gewassen en een hoge biodiversiteit.

De Lepelaar is een biologisch dynamisch tuindersbedrijf dat al 50 jaar bestaat, waarvan 20 jaar op de huidige locatie in polder 't Rijpje in West-Friesland. Het is een groot bedrijf met ca 80 ha grond dat een groot deel van de producten in Duitsland afzet. Daarnaast hebben ze een drukbezochte erfwinkel waar eigen groenten worden verkocht, maar ook biologische producten van boeren uit de omgeving. De kringloop van mest en mineralen sluiten ze in samenwerking met een biologisch dynamisch melkveebedrijf in de buurt.

Het bedrijf ligt aan een lint met historische erven en stolpboerderijen, maar zelf is het een jong erf, vormgegeven in postmoderne architectuurstijl, uniek voor het landelijk gebied. Achter het woonhuis, de winkel en bedrijfshal staat een grote kas. Het bedrijf heeft nu twee toegangswegen: één naar de woning, winkel en bedrijfshal en één naar de achterkant van het bedrijf. Het erf en de winkel tonen zich daarbij niet echt aan de weg. Het erf ligt wat verstopt achter beplantingen en de winkel staat achter een muurtje, parallel aan de weg, wat de uitstraling niet versterkt.

Er is recent een aanpassing voor de winkel ontworpen, waarbij de winkel naar voren wordt vergroot met een glazen serre. Om meer rust rond het woonhuis te creëren worden daarbij de entree van de winkel en parkeerplaatsen verplaatst naar de andere toegangsweg. De gemeente heeft de erfeigenaren gevraagd om hier een inpassingsplan voor te maken, evenals voor de uitbreiding van de kas. Als inspiratie daarvoor heeft Team Erfkwaliteit een eerste denkrichting uitgezet.

Het Team ziet de bouw van de open serre en de verplaatsing van de entree als een belangrijke kans om het erf én bedrijf meer te tonen aan de omgeving. De Lepelaar is een koploper op het gebied van duurzame tuinbouw in deze regio én Nederland. Het bedrijf kan kennis, kunde en inspiratie bieden aan zowel boeren als burgers voor de transitie naar een duurzame kringlooplandbouw.

De denklijn gaat uit van het verplaatsen van de bezoekersentree naar de noordzijde van het erf. Om dit ruimtelijk duidelijk te maken, is de huidige entree bij de woning meer beplant met bomen, terwijl de voorzijde en bezoekersentree juist meer open zijn gemaakt. Voorgesteld wordt om vóór het bedrijf, in aansluiting op de nieuwe serre, een boomgaard aan te leggen die wordt omgeven door een haag. De boomgaard kan gebruikt worden als kippen- en picknickweide en biedt zowel doorzicht naar het bedrijf als beschutting tegen de wind.

Bij voorkeur vindt het parkeren plaats uit het zicht, aan de zijkant van het bedrijf. Hoe dit afgestemd wordt op de bedrijfsstromen aan deze kant is een punt van nadere verkenning. Van belang is het parkeren niet in de voorzone of in de open zone naast het bedrijf te situeren. Behoud van een hechte (zicht)relatie tussen dorpslint en landschap is een uitgangspunt vanuit de Leidraad Landschap & Cultuurhistorie.

Daarnaast is een goede landschappelijke inpassing van het erf van belang. De kas vraagt nog inpassing. De gemeente Schagen wil daarbij inzetten op maximaal en eetbaar groen. Het Team stelt voor om langs de randen van het bedrijf een groenzone aan te leggen. De inrichting kan aansluiten op het karakter van de grenzen. Achter sluit het bedrijf aan op het water. Het voorstel is hier langs een brede natuurstrook aan te leggen met opgaande bomen. Deze filteren het zicht op de kas, gezien vanaf de andere kant van het lint. Rond de tuinderij hoeft geen standaard bossingel te worden aangelegd. Een kans is de aanleg van een groene, gelaagde, eetbare, productieve groenzone, bestaande uit fruit- of notenbomen, kleinfruit, eetbare vaste planten, kruiden en voedselgewassen. Het kan benut worden als zone om te experimenteren met polyculturen, mengteelten en soorten voor biologische bestrijding. Met paden ertussen kan dit een uitgelezen tussenzone zijn om veel mensen te betrekken bij de toekomst van de landbouw. ■

Biologisch Dynamisch Tuindersbedrijf de Lepelaar

Schuuresemble met winkel in post-moderne architectuurstijl

Impressie parkeren op de plaat, als onderdeel van het bedrijf

Huidige situatie

Impressie inpassing werkpad en entree naar de winkel

Werkzone langs de kas

Werkzone langs de kas

Woningen voor seizoensarbeiders achter op het erf

Impressie inpassing voorzijde bedrijf
Meer openheid rond entree naar de winkel. Inpassing met gelaagde groenzone als visitekaartje van het bedrijf

Woonzorg-erf Van der Sterreweg Texel

Twee jonge zorgondernemers hebben een initiatief ingebracht voor een nieuw woonzorg-erf in het buitengebied van Texel. Met een zorgvuldige vormgeving en inpassing kan dit een waardevolle aanvullende woonvorm in het buitengebied zijn.

Twee ondernemende jonge vrouwen zijn voornemens op Texel een nieuwe woonzorgboerderij te stichten. Ze willen graag een aantal appartementen voor senioren ontwikkelen, die kleiner en verzorgd buiten willen wonen, met zorg op afroep en eventueel mogelijkheden voor dagbesteding.

Het woonzorg-erf is gepland op een perceel waar nu alleen een veldschuur staat, aan een lange rechte polderweg op Texel. De andere erven liggen hier als beplante blokken aan de veelal onbeplante wegen, in de open ruimte van het aandijkingslandschap.

Team Erfkwaliteit stelt een denkrichting voor waarbij een nieuw erfensemble stapsgewijs in de tijd ontwikkeld wordt. Het hoofdidee is een nieuw, eigentijds erf dat in opbouw, volumes en bouwstijl refereert aan de agrarische erven in het gebied. Het erf toont zich met een hoofdgebouw aan de weg. Daarachter kunnen een aantal (2, 3 of 4) schuurvolumes rond een gezamenlijk binnenerf komen te staan. Een bosstrook rondom het erf geeft beschutting tegen de wind en zorgt voor ruimtelijke samenhang met de andere beplante erven in dit gebied. In de bosstrook kunnen doorzichten en plekken worden gemaakt met zicht op het landschap. Het parkeren is achter de huidige veldschuur uit het zicht gesitueerd. Het binnenerf blijft daarmee autovrij en kan zo een ontmoetingsruimte voor de bewoners worden. In de nieuwe boerderij en schuurvolumes kunnen

grondgebonden appartementen komen, die aan de ene kant aan het gezamenlijke binnenerf staan en aan de andere zijde grenzen aan tuinen en bijvoorbeeld weides voor kleinvee. Hagen begrenzen de tuinen en paden over het erf. Een van de schuurvolumes is een collectieve schuur voor activiteiten en de stalling van materieel voor het onderhoud van het erf.

De schets verbeeldt een eerste denkrichting voor de inpassing van een woonzorg-erf in het landschap. Een samenhangende vormgeving en materiaalgebruik van de gebouwen versterkt het erfkarakter. Er zijn verschillende inspirerende voorbeelden waar naar gekeken kan worden, zoals boerderij De Hulst bij Oterleek (ontwerp van Faro Architecten, 2011).

De bouw van een woonzorg-erf valt momenteel buiten de bouwmogelijkheden in het buitengebied. De gemeente onderzoekt of het wenselijk en mogelijk is aan dergelijke initiatieven onder voorwaarden ruimte te geven. ■

Principe beplantingen

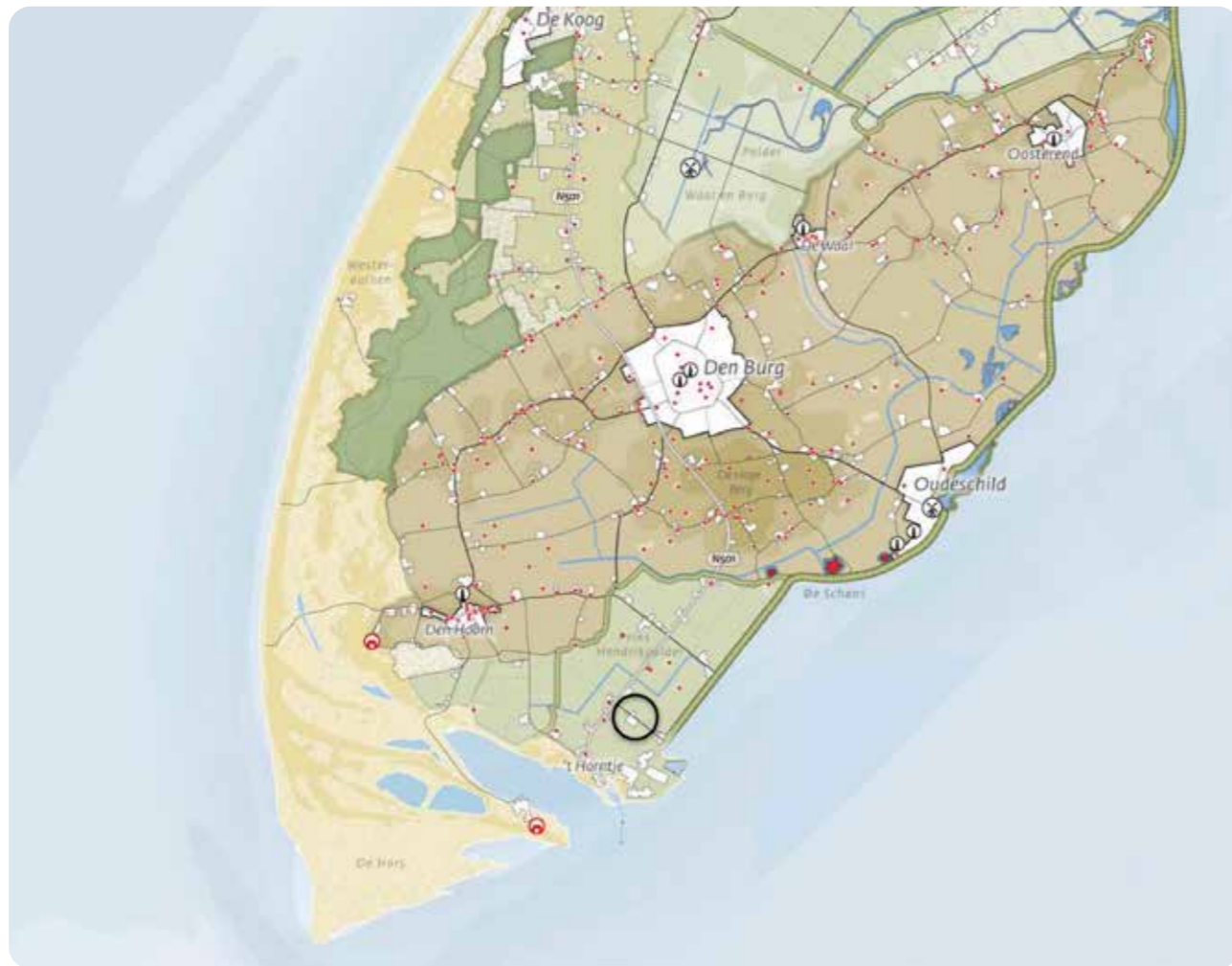
Woonzorgerf Van der Sterreweg Texel

Huidige situatie

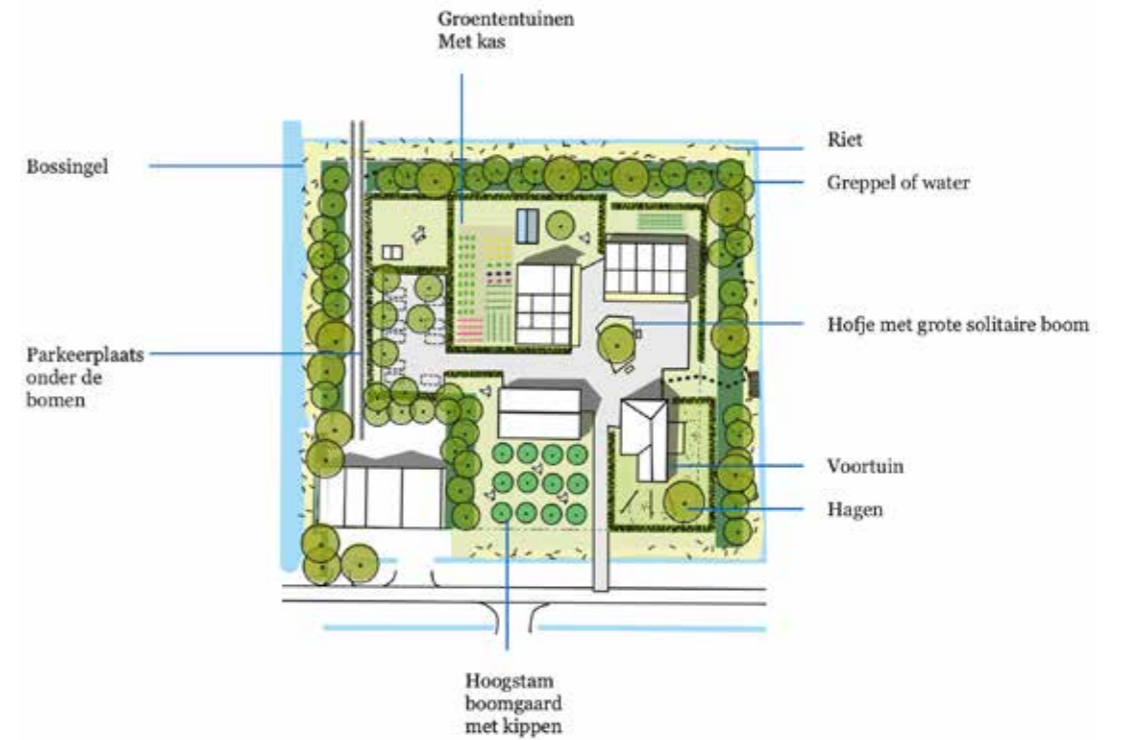

Huidige situatie: kavel met veldshuur in open polderruimte
(beeld: Google streetview)

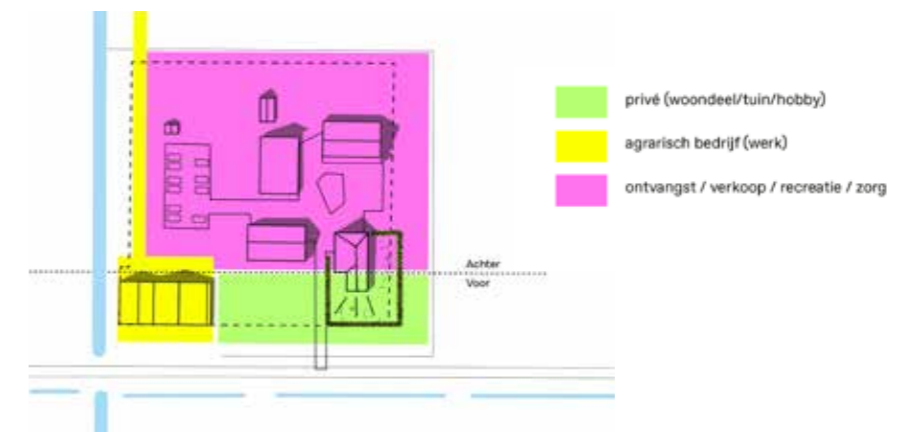
Locatie: Aandijkingslandschap op Texel

(kaart: Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, Prachtlandschap Noord-Holland, Provincie Noord-Holland 2018)

Beplantingsschema

Toepassen van streekeigen beplantingen.
Soorten afstemmen op wat bewoners graag doen en kunnen onderhouden.

Planschema voor-achter

Inspiratie

Erf met zorgwoningen op boerderij De Hulst bij Oterleek
(ontwerp Faro Architecten, 2011)

Boerderij Sluiszicht Zijpe Hazepolder

Boerderij Sluiszicht heeft twee gezichten: een historische stolpboerderij en een modern melkveebedrijf. Team Erfkwaliteit heeft een denklijn uitgestippeld die twee delen verbindt tot een moderne landgoedboerderij in de Zijpe-Hazepolder.

Open landschap

Sluiszicht is modern melkveebedrijf van een jonge, ambitieuze boer in Zijpe-Hazepolder. Het omvat een historisch erf met een stolpboerderij aan de Grote Sloot, een van de lange polderlijnen, met daarachter een modern bedrijf. De boer heeft nu ca 120 melkkoeien, maar wil graag doorgroeien. Recent is op het erf een nieuwe stal neergezet, deels als overkapping over de oude stallen heen. Dit blijkt een verrassend goede ingreep te zijn geweest. In plaats van een grote stal los achter op het erf, ver in het landschap, staat nu een nieuwe stal vlak achter de oude stolpboerderij. Met werk- en zichtlijnen zijn oud en nieuw direct met elkaar verbonden. Het erf heeft hierdoor een vernieuwde, compacte opzet gekregen. Onder de kap door is er een prachtig uitzicht over het open polderlandschap.

Als onderdeel van de schaalvergroting moeten de nu nog onder de kap gelegen opslag en mestbassin een plek op het erf krijgen. Daarbij moet het mogelijk blijven om de stal in de toekomst naar achteren uit te breiden. Ook wil de boer graag ruimte reserveren voor een extra mestbassin en eventueel een kleine windmolen op het erf. In de huidige planologische situatie heeft het bedrijf een lang bouwblok van 2 ha groot, naar achteren het landschap in. De erfgenaam wil graag weten of de aanpassing naar een breed bouwblok ruimtelijk mogelijk is.

Team Erfkwaliteit was - evenals de boer zelf - onder de indruk van de verbinding tussen oud en nieuw en van de open relatie die tussen de stal en het landschap was

Oud plan met de uitbreiding achter op het erf en huidige situatie met de overkapping van bestaande schuren (zelfde schaal)

gecreëerd. De stal biedt een 'venster op het landschap'. Dit heeft tot de denkrichting geleid om met de landschappelijke inpassing van het moderne bedrijf vooral in te zetten op de beleving van het open landschap. Dit in het contrast met versterking van het romantische, historische erf rond de stolp aan de voorzijde.

Om de direct zichtrelatie tussen de schuurdeur in de stolp en het venster op het landschap in de toekomst te kunnen behouden, wordt voorgesteld om de ruimte achter de stal vrij te houden en te reserveren voor een eventuele verlenging van de stal. De mestopslag wordt daarom niet achter op het erf voorgesteld, maar op de naast liggende kavel. Alle functies worden vervolgens ingepast met graskades en zo geplaatst dat er vanaf relevante plekken altijd doorzicht blijft bestaan naar het achterliggende landschap. Vanaf het binnenerf, maar ook vanuit de tuinen van de naast liggende woningen. Tussen de functies wordt veel ruimte voor doorzicht gereserveerd en rondom alle versturende elementen zoals opslag, betonranden en plastic, worden ter inpassing royale graskades (van voldoende hoogte) aangelegd om de elementen op te nemen in de open ruimte.

Op het erf worden gericht een beperkt aantal beplantingen toegevoegd: een enkele grote erfboom en een rijtje bomen (bijvoorbeeld essen of elzen) langs de grote stal om de lengte wat te onderbreken. Onder de bomen door kan het zicht op het landschap blijven bestaan. Als contrast met het open werkerf met brede zichtlijnen en grasbanen wordt met beplantingen en omgrachtingen het romantische karakter van het historische erf rond de stolpboerderij hersteld. Het voorstel is mooie, hoge hagen langs de entree naar het erf aan te planten (zie de Leeuwenhoorn). De vervallen boomgaard wordt hierbij hersteld en omgeven door een haag. Met het herstel van de voormalige sloten en omgrachtingen wordt een heldere ruimtelijke grens tussen het historische erf en het moderne bedrijfsdeel gecreëerd.

De inpassing op het achtererf met weinig bomen en veel openheid vergt een zorgvuldige aandacht voor de vormgeving van de paden, grastaluds en de sloten. In de planschets worden lange, strakke betonpaden voorgesteld die lange rationale lijnen over het erf vormen. Met brugduikers worden vervolgens de overgangen tussen het historische en moderne erf, over de sloten en naar het landschap ruimtelijk gemarkeerd. De opzet is rationeel, de uitwerking strak, modern en ruimtelijk. Team erfkwaliteit wil de boer graag uitdagen om zijn bedrijf als een modern landgoed te zien, in lijn met de mooie historische landgoedboerderijen die de Zijpe-Hazepolder kenmerken; met een romantisch, beplant, historisch deel 'voor' en een modern, rationeel, open deel 'achter'.

Uit de verkenning van Team Erfkwaliteit komt naar voren dat met een zorgvuldige inpassing en afstemming op de belangen van de burens het goed mogelijk en zelfs ruimtelijk wenselijk is om hier een breed bouwblok te realiseren. Advies aan gemeente en provincie is te verkennen of hiervoor onder ruimtelijke voorwaarden maatwerk voor aangeboden kan worden. ■

Overkapping stal als venster op het landschap

Doorzicht door de stal op de staldeur in de stolpboerderij

Doorzicht door de stal naar het landschap

Inspiratie: sleufsilos die landschappelijk zijn ingepast met beplantingen voor en graskades achter (Scherveweg, Wieringermeerpolder)

Boerderij Sluiszicht Zijpe Hazepolder

Sven van Nieuwenhoven Stedenbouwkundig adviseur, gemeente Schagen

"De meeste agrarische ondernemers in onze regio zijn hartstikke trots op hun bedrijf en laten dat graag zien. Daarnaast zijn zij de rentmeesters van ons landschap. Gerrit is daar een goed voorbeeld van, met zijn stolpboerderij en veestal aan de Grote Sloot in de Zijpepolder. Als gemeente zijn we op onze beurt trots op onze omgeving, met zijn grote diversiteit aan landschappen en stolpboerderijen. Ik vond het ontzettend leuk om met Gerrit, ontwerpers en collega's eens op een andere manier naar een boerderij en de grond daar omheen te kijken. Gewoonlijk proberen we met inwoners en ondernemers mee te denken, maar nu werkten we vanuit een specifiek project aan een gezamenlijk doel. De uitwisseling die tijdens dat proces op gang kwam, was erg inspirerend.

Met team Erfkwaliteit hebben we een aantal ondernemers verder kunnen helpen en daarbij is een breed portfolio met mooie voorbeelden tot stand gekomen. Als gemeente kunnen we de casussen in het project goed gebruiken. Met de kennis en ervaring die we met elkaar hebben gedeeld, kunnen we een volgende ondernemer eerder helpen. Bijvoorbeeld door te zeggen: 'Neem eens een kijkje aan

de Grote Sloot' of 'Heb je in plaats van een schuur al eens aan een overkapping gedacht?'. Als overheid hebben we te maken met bepaalde verantwoordelijkheden en verplichtingen. Maar daarnaast hebben we gelukkig wel de vrijheid om advies te geven. Dankzij dit project kunnen we bij toekomstige vragen nog beter meekijken en meedenken."

Gerrit de Haan Boerderij Sluiszicht

"Als boer bekijk ik het landschap vanuit een ander perspectief. Ik sta er dagelijks middenin, terwijl de voorbijganger vluchtig kijkt vanaf de weg. Alleen dat is al iets om bij stil te staan. Wij zien en beleven het erf, ons huis en de omgeving vanuit veel verschillende plekken, onder andere vanaf het land. Ieder heeft z'n eigen waarneming. De vraag 'wat laat je zien?' vind ik een interessante. Als melkveebedrijf maken we een product dat op de eettafel komt van de mensen die voorbijkomen. Ik vind dat men mag zien waar we mee bezig zijn. Het is leuk werk, er is leven in de brouwerij en onbewust is het ook leerzaam. Daar staat tegenover dat we erg druk zijn met ons dagelijks werk en dat het erf dus niet altijd netjes is opgeruimd."

"Met onze keuze voor een grote overkapping ben ik nog altijd erg blij. Het is praktisch, haalbaar en open. Op koude winterdagen is het weleens doorbijten, maar dat heb ik er graag voor over. Tijdens het werk hebben we nu een prachtig uitzicht over het land."

"Als deelnemer aan dit project waren we nieuwsgierig wat team Erfkwaliteit zou kunnen brengen. De schets die Ruut heeft gemaakt van de voorkant van onze boerderij en de ruimte daar omheen sluit mooi aan op onze eigen visie: de charme van een honderd jaar oude stolpboerderij mag gekoesterd worden. We herkennen onze uitleg en ideeën en dat motiveert ons om met erfkwaliteit bezig te blijven. Zo hebben we oude bomen neergehaald en zijn we begonnen met het aanplanten van walnotenbomen. Deze groeien uit tot flinke jongens. Dat geeft deze plek nog meer karakter. Voorbijgangers zien nu eerst de authentieke entree, daarna valt het oog op de koeien en dáárachter kijk je op het land. Wat mij betreft een fantastisch drieluik."

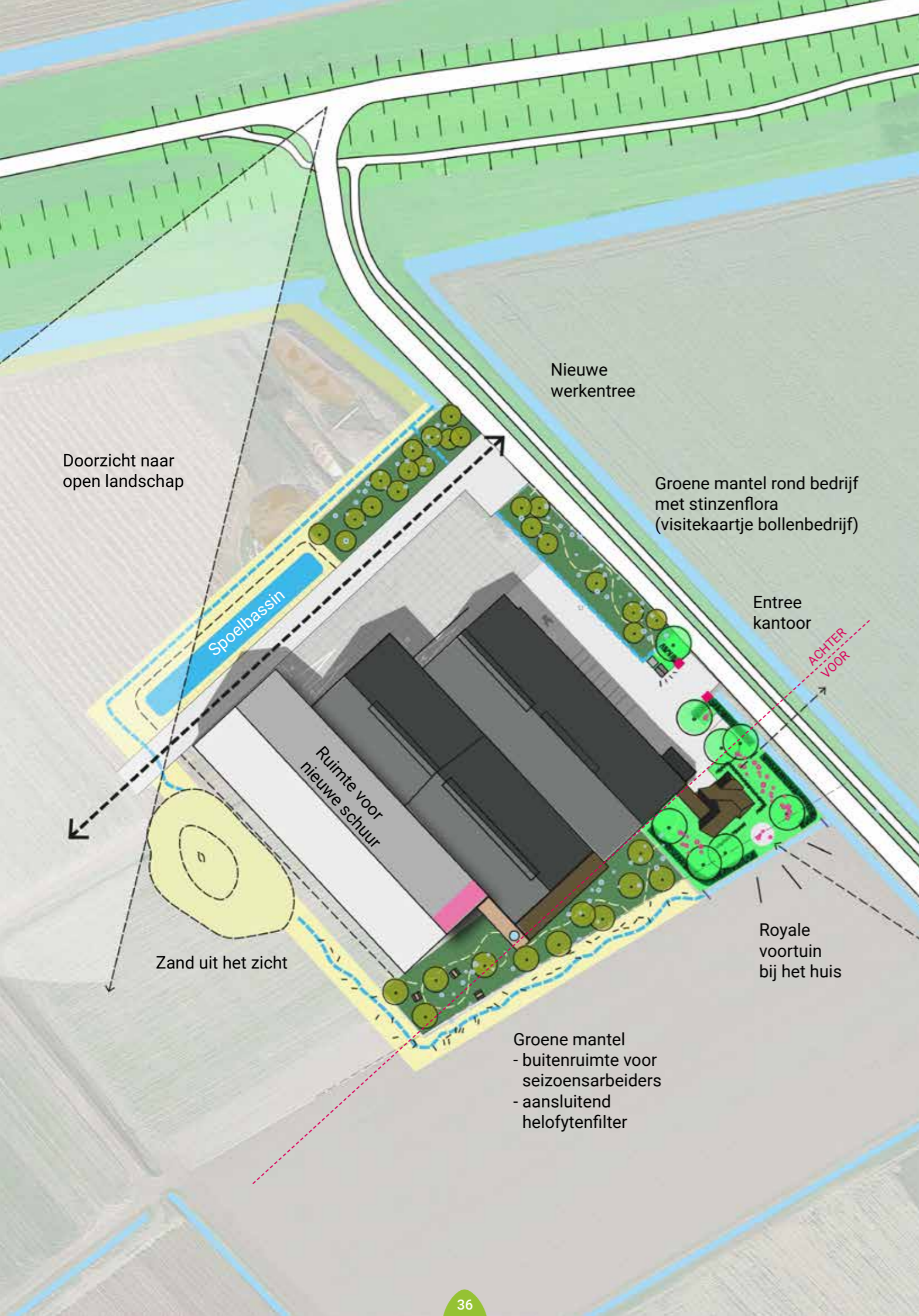
Ruut van Paridon Landschapsarchitect

"Ratio, ruimtelijkheid en romantiek. Dat zijn de ingrediënten waarmee we aan de slag zijn gegaan. Het is een oude plek met een jong bedrijf. Gerrit is een jonge ondernemer die ik heb leren kennen als iemand met een rationele, praktische benadering, maar die ondertussen wel hecht aan het landschap en fraaie zichtlijnen. Dit zie je terug in de plannen voor het uitbreiden van de bebouwing en erffuncties. Het erf is relatief smal, dus ik vind Gerrits idee om een grote overkapping aan te leggen over de bestaande stal echt goed gevonden. Zo behoud je het gevoel van ruimtelijkheid en hoeven de burens niet tegen een blokkendoos in het landschap aan te kijken. Met deze oplossing kan het bedrijf op een goede manier groeien. Er blijft ruimte over voor uitbreiding en de logistieke inrichting klopt. In de schets die we hebben gemaakt van de voorkant staat de oude boomgaard weer in bloei, de omgrachting langs de boerderij keert terug en het geheel wordt omlijst door grote bomen. Dáár zit de romantiek. Gerrit en zijn vrouw dachten al in dezelfde richting. Onze bijdrage was vooral het verder uitwerken van het concept en maken van schetsen. Sluiszicht is een prachtige stolpboerderij die deze aandacht meer dan verdient."

Bollenbedrijf G.P. Burger BV Zijpe Hazepolder

Dit bollenbedrijf kan compact worden uitgebreid en ingepast, waarbij de beleving van de open polderruimte wordt versterkt. De zone rond het erf kan verschillende functies opnemen en dit bollenbedrijf met trots op de kaart zetten.

Huidige situatie

Het familiebedrijf Burger is al sinds 1850 gevestigd in de Zijpe Hazepolder. Oorspronkelijk werden er koeien gemolken, maar als de stolp in 1971 afbrandt gaat men over op bloembollen. Het bedrijf is in die laatste 50 jaar van 20 naar 120 hectare gegroeid en heeft zich ontwikkeld tot een moderne onderneming. Op het erf staan grote bollenschuren met een dockshelter voor de vrachtwagens, op de daken liggen zonnepanelen en in de kop van een van de schuren is een voorziening voor seizoenarbeiders.

De eigenaren willen graag de ruimtelijke uitstraling van hun bedrijf vergroten. Het erf ligt op de route tussen Schagen en 't Zand en de kust. Er komen zo veel mensen langs. De achterkant van het erf is nu rommelig en toont zich niet. Ze willen graag een bosje of beplantingsstrook langs de weg om het zicht hierop te ontnemen. Aan de zuidwestzijde kan geen beplanting komen in verband met de ventilatie van de schuren. Op termijn zouden ze willen uitbreiden met een extra schuur.

Het erf ligt parallel aan de weg. Voor staat een woonhuis, in het midden ligt de entree naar het kantoor met parkeerplaatsen en staat een stalletje aan de weg, achter ligt het werkdeel met ruimte voor logistiek, opslag en een bollenspoelbassin. Naast het bassin liggen hopen zand, dat van de bollen af komt. De hoofdindeling is helder, maar het geheel toont zich niet aan de omgeving, zoals ook de erf eigenaren benoemd hebben.

In de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie wordt behoud van het zicht op de open ruimte tussen de lange linten als uitgangspunt benoemd. Daarbij wordt ingezet op het versterken van de recreatieve betekenis van de dwarswegen door de Zijpe-Hazepolder, waar dit erf aan ligt. De gemeente Schagen ondersteunt deze doelstellingen met een programma voor de aanplant van 300 duizend bomen. De dwarsweg zelf worden opgehouden en versterkt met een rietzone. Langs de weg zijn kansen voor 'specials', zoals een bijen- of bollentuin.

Huidige situatie

Team Erkwaliteit heeft op basis hiervan een denklijn voor de toekomst voor het bedrijf opgezet. Inzet is het erf beter in te passen, zich meer te laten tonen aan de omgeving en ruimte te bieden voor toekomstige groei van het bedrijf. Voor een beter zicht op het bedrijf aan de achterzijde en herstel van het zicht op de open polder vanaf de dwarsweg en hoge dijk, wordt voorgesteld om het spoelbassin een kwartslag te draaien en onderdeel te maken van een landschappelijke, deels groene mantel rondom het erf. De groeirimte voor het bedrijf ligt in de richting van de polder, niet verder langs de dwarsweg. Opslag van zand vindt bij voorkeur plaats achter de gebouwen en niet in het zicht vanaf de weg.

Ten tweede wordt voorgesteld om een ruimere voortuin rond het huis aan te leggen, meer in verhouding met de omvang van het bedrijf. Burger is een groot bollenbedrijf dat gezien mag worden. Historische erven in de omgeving, bijvoorbeeld aan de Keinsmerweg in Zijpe-Hazepolder, kunnen hiervoor inspiratie bieden. Boerderijen tonen zich hier met gras (ruimte) om het huis en grote, solitaire bomen. In het gras kan stinzenflora worden toegepast en bollen geplant, om het eigen karakter van het bedrijf meer tot uiting te brengen. De erfinpassing wordt zo een visitekaartje van het bollenbedrijf, op de fietsroute naar de kust.

Tot slot, ook de seizoenarbeiders verdienen een aantrekkelijk verblijfsplek op het erf. Aansluitend op de verblijfsruimtes in de schuur kan een verbreding van de groene mantel benut worden om bijvoorbeeld een bostuin met picknicktafels en verblijfsplekken te maken.

De schetsen zijn een eerste aanzet, een nadere uitwerking van de bedrijfsprocessen op het erf vergt nog aandacht. Maar een ruimere groene mantel, met meer uitstraling en gebruiksmogelijkheden biedt veel mogelijkheden om het bollenbedrijf op de kaart te zetten. ■

Voorbeeld boerderij met royale voortuin aan dwarsweg in de Zijpepolder

Inpassing met bosstrook met stinzenflora (voorbeeld Landgoed Het Wildrijk in de Zijpe-Hazepolder)

Helofytenfilter

Huidige situatie
Zicht op het achtererf, met spoelbassins, opslag en grondhopen

Zicht op de woning
(beelden: Google streetview)

Tuinderij de Marlequi, Warmenhuizen

Tuinderij de Marlequi wil de geschiedenis van de vaarpolders nieuw leven inblazen, in de dorpsrand van Warmenhuizen, aan de oude trambaan, tussen de grote hallen en kassen van de 'Seedvalley'.

Vaarpolder de Marlequi oorspronkelijk
(foto's uit familiealbum van Margit en Koos Dekker)

De Marlequi ligt in West-Friesland, midden in de 'Seedvalley'. Tussen de grote, hightech zaadverdelingsbedrijven ligt in de dorpsrand van Warmenhuizen de tuinderij, op een bescheiden kavel van 5 ha aan een baan waar vroeger de stoomtram van Alkmaar naar Schagen reed.

Op de tuinderij worden bloemen en pompoenen gekweekt en verkocht. In de loop der jaren zijn er steeds meer activiteiten bijgekomen, zoals een bloemenwinkel, groepsactiviteiten, een escaperoom en zes vakantiehuisjes. Eens per jaar verandert het hele erf in een grote, feestelijke pompoenfair met allerlei kraampjes. De erfeigenaren hebben hard gewerkt aan de opbouw van het bedrijf. Ze willen nu graag meer aandacht besteden aan de uitstraling van het erf. Met name de voorkant moet beter gaan functioneren. Er is meer parkeerruimte nodig en ze willen het waterbassin verplaatsen om een nieuw terras aan de kas te maken. Daarbij hechten ze zeer aan de geschiedenis van het gebied. Het was oorspronkelijk een vaarpolder: van oudsher werd alles via het water gedaan. Ze willen dit als beleving terugbrengen door langs de oude trambaan een vaarroute naar het dorp en het café te maken. Bezoekers kunnen dan ook via het water naar de Tuinderij komen.

Team Erfkwaliteit deelt de ambitie van de eigenaren. Het bedrijf is charmant en levendig door alle activiteiten en

bezoekers, maar functies zijn nu rommelig ten opzichte van elkaar geordend. Het privé deel wordt daarbij 'overlopen' door het bedrijf. Het Team heeft een denklijn opgezet om gefaseerd tot een nieuwe, heldere hoofdindeling voor het bedrijf te komen en het idee van de 'vaarpolder' nieuw leven in te blazen.

In de schets is allereerst de Trambaan ruimtelijk versterkt met een losse bomerij en een pad langs het water. Langs dit pad kan tussen de bomen geparkeerd worden. De vaart en het pad erlangs kunnen worden verbonden met het centrum van Warmenhuizen, bij Veilingkoffiehuys de Klok. Via deze kant kunnen dan ook groepen en bezoekers varend over het water (of lopend via het pad) naar de Tuinderij komen.

De Trambaan wordt de 'voorkant' van het bedrijf; alle publieke functies worden hierop georiënteerd. De winkel wordt aan deze kant meer opengemaakt. Tegen de kas kan een groot terras worden gemaakt met zicht op de Trambaan en de aankomende boten. De zone tussen de kas en de Trambaan kan worden benut als centrale ontmoetingsruimte voor activiteiten en de jaarlijkse pompoenfair. De huidige opslag, waterbassin, schuur en containers worden weggehaald en verplaatst naar het achterzijde van het terrein.

Droombeeld: De Marlequi als nieuwe vaarpolder

Pompoenfair

De structuur van de Trambaan wordt doorgetrokken over het voorterrein tot aan de woning. Dit versterkt de structuur. Dit betekent dat het parkeren van het voorterrein en van de dam over het water wordt weggehaald. De dam kan dan worden versmald tot een mooie toegangsbrug naar de Tuinderij, waar een aanlegsteiger voor boten kan komen.

Aan de voorzijde krijgt de woning meer ruimte en wordt de private ruimte gemarkeerd door een haag rondom en een aantal (fruit)bomen in de tuin. De bezoekers van de vakantiewoningen gaan ook langs de vaart parkeren. Zo ontstaat meer rust rond het huis. De tuin rond de woning wordt het visitekaartje van de Tuinderij.

Tot slot is een droombeeld geschetst. Hoe zou het zijn als de vaarpolder echt hersteld wordt? Wat zou dat kunnen betekenen voor het bedrijf? Op basis van historische kaarten is een patroon van waterlopen getekend. Met de relatief kleinschalige opzet van het bedrijf en de vele vrijwilligers die graag voor de Tuinderij werken, zou het mogelijk moeten zijn om hier een bedrijfsmodel voor op te zetten. En stel dat dan de vakantiehuisjes niet in de rand van het land, maar aan het water komen te staan: dan wordt het varen en het verblijven op de Marlequi een werkelijke belevenis.

Vakantiehuisjes kunnen niet zomaar buiten het bouwblok worden gesitueerd. In context met de grote hallen die de zaadveredelingsbedrijven aan de overzijde van de weg bouwen, is dit voor deze locatie een optie om nader te verkennen. Tuinderij de Marlequi kan voor het gebied van betekenis zijn om het verhaal van de vaarpolders en ruilverkavelingen levend te houden. ■

Vaarpolder (1950)

Ruilverkaveling (1980)

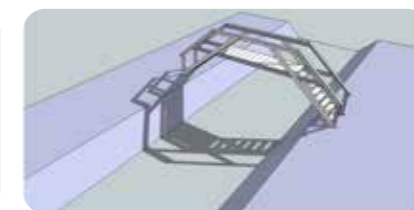
Agri-businesspolder (huidige ontwikkelingen)

Huidige situatie voorerf

Planschets, eerste fase

Nieuwe vaarpolder op basis van recreatie en tuinbouw

Minicamping Hoeve Ons Lust De Koegras

Boerencampings bieden een uitgelezen kans om de binding tussen burgers en boeren te versterken. Het schetsontwerp voor dit erf laat goed zien dat de kwaliteiten van het agrarisch bedrijf de recreatie moeten dragen.

Camping aan de duinen

Minicamping Hoeve Ons Lust is onderdeel van een dubbel bollenbedrijf in Polder Het Koegras. De erven liggen aan de lange, doorgaande polderwegen, direct aan de duinenrij. De camping wordt door gasten zeer goed beoordeeld en werd genomineerd voor Kleine camping 2021. De zee ligt op loopafstand.

De erfeigenaren willen nu graag de camping uitbreiden en opwaarderen met grotere plaatsen en privaat sanitair. Ook wordt gedacht aan de ontwikkeling van extra trekkershutten voor fietsers, die hier veel langs komen op de langeafstandsrouten langs de kust. Er is een wens om extra camperplaatsen te realiseren op het tweede bedrijfserf aan de Middelvliet.

De polders grenzend aan de duinen zijn zeer in trek bij toeristen. Boeren en grondeigenaren willen hier graag op inspelen door de ontwikkeling van campings en opwaardering van bestaande campings tot huisjesterreinen. De gemeente heeft naar deze wensen gekeken en heeft nu aangegeven de duinzoom graag open en agrarisch te willen houden, in aansluiting op de visie van de provincie voor dit gebied. Er is op de erven alleen ruimte voor minicampings tot maximaal 30 plaatsen. De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie geeft daarbij aan dat het van belang is de scherpe grens tussen het Noordzeeduin en de agrarische polder te behouden evenals de zichten vanaf de linten op het open landschap. Daarbij wordt in het bollengebied terughoudendheid met erfbeplanting rond de bedrijfsbebouwing bepleit.

Huidige situatie met opgave / wens van de erfeigenaren

Op basis van de regels is er geen ruimte meer voor uitbreiding van de camping. Deze heeft nu al 32 plaatsen in gebruik. Team Erfkwaliteit heeft daarom vooral naar de mogelijkheden voor de opwaardering van de camping gekeken.

De camping ligt direct aan de weg, op een goed zichtbare locatie aan de voorkant van het agrarisch erf. De boerderij zelf valt weg achter de camping, beplantingen en parkeerplaatsen. Via een landpad is het erf verbonden met het naast gelegen agrarische erf, dat onderdeel is van het bedrijf.

Ruimtelijk gezien ligt de camping nu op een onlogische plek, in de 'voortuin' van de boerderij. Uitgaande van behoud en beleving van het agrarisch gebied moeten de agrarische erven ruimtelijk 'de baas' zijn en bijkomende nevenfuncties onderschikt hieraan. Deze denklijn volgend heeft Team Erfkwaliteit verkend wat de mogelijkheden zijn voor verplaatsing van de camping van het voorgebied naar de zijkant van het erf.

Denkend vanuit een opwaardering van de kampeerervaring kan aan de zijkant van het erf, aansluitend op het water van de Middenvliet een ruim opgezette camping worden gemaakt in een nieuwe, natuurlijke setting met veel struiken en bomen. De bomen bieden schaduw op het campingterrein en maken het mogelijk om private sanitaire voorzieningen te realiseren, zonder dat deze (ook in de winter) zichtbaar zijn vanuit de omgeving. Een brede groene zone rondom biedt allerlei mogelijkheden voor recreatie en ontspanning rond het erf en aan het water. Bijvoorbeeld voor een wandelroute, boshutten, natuurpad, speelplekken, kanoverhuur, etc.

Met de verschuiving van de camping naar de zijkant wordt de boerderij meer prominent op het erf. Hiermee wordt duidelijk dat dit een boeren camping is. De receptie is bij de boerderij. Met de verplaatsing van het voorzieningengebouw kan hier ook de entree naar het kampeerveld ruimtelijk worden gemarkeerd.

Het erf gaat zich met deze ontwikkeling als een stevig groen blok in de polder tonen. Dit is niet geheel in lijn met de wens van de provincie, maar levert wel met veel meerwaarde voor de kwaliteit van het kampeerterrein en de recreatieve mogelijkheden in dit gebied. Met de verbinding met de Middenvliet kan bovendien een veiliger oversteek naar de parkeerplaats en strandopgang worden gecreëerd. Ruimtelijk gezien staat hier de meerwaarde van een open ruimte voor het erf en ruimte tussen de twee erven tegenover. Hierdoor is er nieuw vrij zicht vanaf de wegen op het open landschap. Dit kan inbreng voor een nader gesprek over de toekomst van het erf zijn.

Minicampings bij boerenbedrijven zijn een uitgelezen kans om de relatie tussen boeren en burgers, tussen landbouw en de maatschappij te versterken. Een uitwisseling van zienswijzen en ideeën kan alleen ontstaan door ontmoetingen tussen boeren en burgers. In deze schets wordt voor dit erf een aantal suggesties gedaan om hier ruimtelijk een basis voor te bieden. De ontvangst is duidelijk op het boeren erf, het sanitair gebouw vormt de verbinding tussen het bedrijfsdeel en de camping. De parkeerplaats ligt achter op het erf waarbij gebruik wordt gemaakt van het landbouwpad. Wellicht zijn er (veilige) mogelijkheden voor camperplaatsen op het bedrijf zodat bezoekers de werkzaamheden van het bedrijf van dichtbij kunnen ervaren. De camping draait om het boerenbedrijf.

De tekening laat een eerste idee voor het erf zien. Team Erfkwaliteit ziet mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering van het erf. De voorgestelde uitbreiding van de camping ligt echter buiten het bouwvlak. De mogelijke ontwikkeling vergt een afweging op een hoger schaalniveau, mede in context met andere ontwikkelingen op erven in de omgeving. Uitbreiding en opwaardering van campings kan leiden tot nieuwe bebouwing in het buitengebied. Dit moet worden afgewogen tegen de mogelijke kwaliteitsverbetering van de camping en betere landschappelijke inpassing van de erven. ■

Camping ligt 'voor' de boerderij (beelden: Google streetview)

Inspiratie: kamperen op de 'plaat' op het erf

Schapebedrijf De Waddel, Texel

Schapebedrijven horen bij de Hoge Berg op Texel. Er is een zorgvuldig plan gemaakt voor de bouw van een nieuwe stal en de aanleg van een tuunwalpad door het landschap. De directe samenhang tussen de productie van duurzaam streekeigen voedsel en het omliggende landschap en de natuur wordt hiermee 'beleefbaar' voor de omgeving.

Oude, te kleine stal

Schapen, nu in tijdelijke stallen

Hekken, schuren en opslag op het achtererf

Nieuw
tuunwalpad

Plek bij de
melkstal
- op de zon
- zicht in de stal

Bosje vergroten
Haag rondom
(i.p.v. hek)

Nieuw schapenpad
- rond erf
- inpassing opslag

Tuin rond huis
- verruimen
- hagen en
bomen

Meer zicht op
de stolp
- verkooppunt
bij de winkel
- hagen

De Waddel is een extensief, natuurgericht schapebedrijf op de Hoge Berg op Texel. Er wordt hier rauwmelkse schapekaas gemaakt, volgens traditioneel recept met een karakteristieke smaak. Voor de smaak is het belangrijk dat de schapen op het oude grasland van Texel grazen, dat door de zilte wind zijn aparte flora krijgt. Al vanaf de 16e eeuw wordt deze kaas op Texel gemaakt, die bekend en vermaard was om zijn bijzondere smaak. De Texelse schapekaas is opgenomen in de Ark van Smaak.

Centraal op het erf staat een monumentale stolpboerderij, met een jongere bedrijfswoning en een schuur uit de jaren '60. In de loop van de tijd is het erf rondom wat verrommeld met plastic loodsen, schuren, veel hekken en opslag op het erf. De erf eigenaren willen het erf opschonen en een nieuwe schape schuur bouwen met mogelijkheden om hier ook publiek te ontvangen.

Team Erfkwaliteit heeft verschillende modellen en schetsen voor de plaatsing en vormgeving van een nieuwe schuur gemaakt, samen met een herindelingsplan van het erf. Uitgangspunt is het opruimen van het erf en onderbrengen van alle losse functies in een nieuwe schuur. Het erf kan daarmee weer sober 'in het gras' worden gelegd, zodat het

grazige landschap van de Hoge Berg doorloopt tot aan de gevels van de boerderij en stallen.

Daarbij is voorgesteld om een nieuw wandelpad aan te leggen: vanaf het erf, tussen karakteristieke 'tuunwallen' over de Hoge Berg richting de oude Georgische begraafplaats en de dorpskern van Den Burg. Door het pad langs het erf te leggen, ligt het los van de dagelijkse bedrijfsvoering, terwijl wandelaars wel het erf en de schapen kunnen beleven.

Voor de nieuwe schuur zijn eerst door Team Erfkwaliteit en later in samenwerking met een architect verschillende modellen gemaakt, waarbij met de gemeente, monumentenzorg en Natuurmonumenten zeer zorgvuldig is gekeken naar de inpassing van het gebouw in het landschap en de samenhang met de overige erfbebouwing. De schuur komt aan de ene kant direct met de melkstal aan het wandelpad te staan, zodat wandelaars vanaf de buitenkant het tweedagelijkse melken van de schapen kunnen zien. Aan de binnenkant staat het gebouw met een 'nes' aan het erf. Dit is een overdekte aanbouw om de schapen te verzorgen. De boer heeft op deze plek goed overzicht op het erf en kan uit de zon werken. Voor bezoekers wordt een 'sluis' gemaakt naar de bezoekersruimte in de kop van de nieuwe stal.

Impressie 'voor': Monumentale stolp meer zichtbaar door hagen en meer open beplantingen, verkooppunt direct bij de kaasmakerij

Van hieruit is er prachtig zicht over het landschap van de Hoge Berg. Het geheel wordt biobased gebouwd met hout, lemen vloeren en muren en een rieten dak. Het sluit ruimtelijk goed aan op andere erfgebouwen en de monumentale stolp en toont tegelijkertijd het eigentijdse karakter van dit natuur inclusieve omgevingsbedrijf.

Op dit moment wordt de schuur nader uitgewerkt door de architect. Het Waddenfonds subsidieert een deel van het gebouw vanwege de belangrijke kwaliteitsverbetering van het erf en het omliggende landschap.

De boer heeft vooruitlopend op de realisatie van de schuur het wandelpad reeds aangelegd. Komend vanaf Den Burg biedt het een prachtige route door het land, met zicht op de beplante erven, de stolpboerderijen en de Waddenzee op de achtergrond. Het wandelpad is de landschappelijke entree naar het bedrijf geworden. Wandelend door het land wordt de samenhang tussen erf en landschap zichtbaar: het gras, de kruiden, de drinkpoelen in het keileem van de berg, de schapenboet, het erf en de kaasmakerij: ze vormen met elkaar een onlosmakelijk geheel. ■

Oude foto van het erf: stolpboerderij onder grote boomgroepen met gras tot aan de gevel

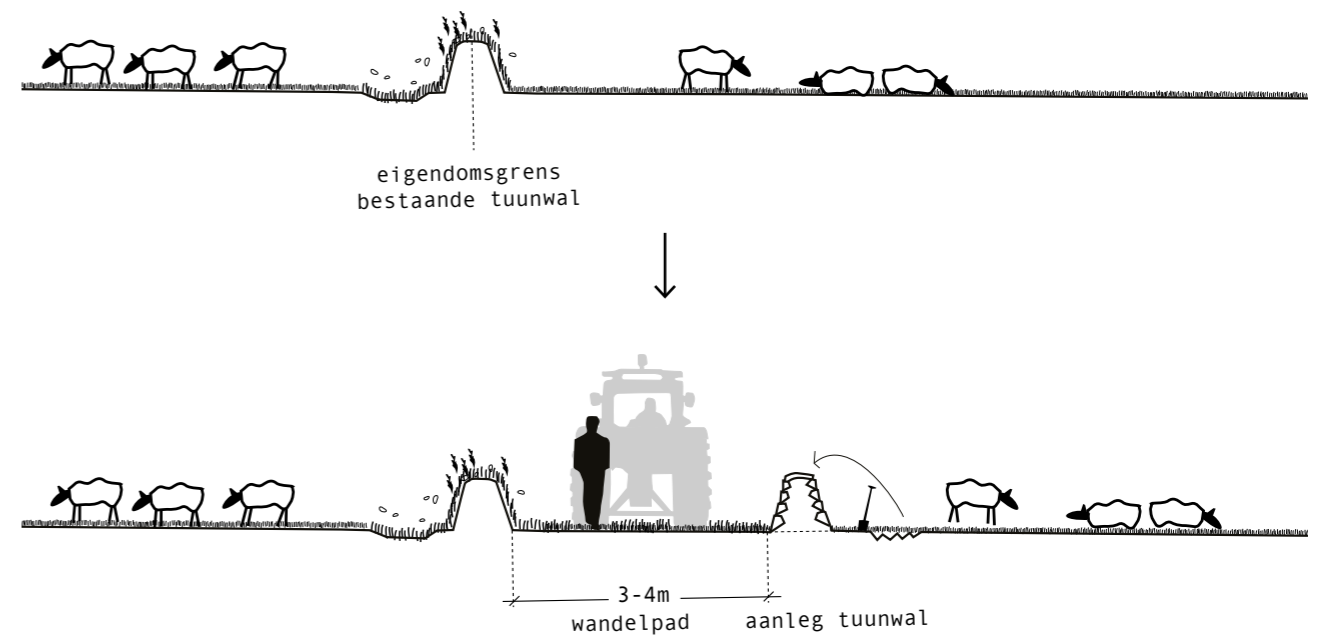
Nieuw Tuunwalpad is nieuwe schakel tussen Den Burg en de kust

Huidige situatie

Nieuw gerealiseerd Tuunwalpad, met zicht over de erven naar de Waddenzee

Dubbele tuunwal met wandelpad ertussen (2017)

Schapebedrijf De Waddel, Texel

Jan-Willem Bakker De Waddel

"Op De Waddel lopen zo'n 400 oaien. In het voorjaar komen daar nog eens 700 lammetjes bij. Dan is het een gezellige bedrijvigheid hier. Als achtste generatie schapeboer ben ik erfelijk belast met mijn liefde voor het houden van schapen. Door stijgende bedrijfskosten is het noodzakelijk om ook op andere manieren inkomsten te genereren. Eén van die manieren is de verkoop van eigen producten. Dat doen we in onze streekwinkel en we hebben ook een automaat waar je 24 uur per dag terecht kunt voor producten. Daarnaast willen we een goede ruimte om bezoekers te ontvangen. Door de jaren heen is het erf steeds voller geworden, met telkens een schuurtje hier en een hokje daar. Sommige bebouwing is verouderd; er zijn plekken waar je niet eens recht op kunt staan. Dat heeft z'n charme, maar voor de toekomst zoeken we meer comfort en duurzaamheid. Daarbij willen we de puurheid van deze plek koesteren; groepen verwelkomen met zitjes van stobalen en vers gebakken brood. Alles behalve een poppenkast en toch een prettig verblijf."

"Het plan voor een nieuwe schuur krijgt steeds meer vorm, mede dankzij de stappen die we hebben gezet met dit project. Ik ben enorm blij met de manier waarop ontwerpers, gemeente, Natuurmonumenten en het team Erfkwaliteit hebben meegedacht met het verhaal van De Waddel en de schapehouderij. Het wandelpad dat is aangelegd tussen de twee tuinwallen werkt als een magneet op bezoekers. De verkoop in onze winkel en de automaat is gestegen, zonder dat het hier een drukte van jewelste is. Precies zoals wij het graag zien. Het erf gaan we waarschijnlijk gefaseerd aanpakken, te beginnen met de grote schuur. Later komt er nog een kleine kapschuur voor voertuigen. Dit weloverwogen plan zie ik als een opwaardering van het schitterende gebied waar we zitten, ik kijk er ontzettend naar uit."

Ilse Boerdijk stedenbouwkundig adviseur, gemeente Texel

"Plekken met veel bedrijvigheid of een agrarisch erf worden door het gebruik vaak wat functioneler ingericht. Dit zien we graag anders op dit bijzondere stukje Texel, midden op de Hoge Berg - het oeroude Texelse land. Het Hoge Berggebied is een bijzonder cultuurlandschap met schapen, tuinwallen, schapeboeten, stolpen en karakteristieke erven. Nieuwe bouwwerken vallen bijzonder op in dit landschap. Daarom is het wenselijk oog te hebben voor de grootte en de landschappelijke inpassing. Jan-Willem begrijpt dat als geen ander: je kunt hem gerust een ambassadeur van het Texelse landschap noemen. Tegelijkertijd wil hij verder bouwen aan de toekomst, letterlijk en figuurlijk. Een grote schuur, een schapestal met ruimte voor het ontvangen van bezoekers, een groot gebouw met alles-in-een...het is allemaal voorbij gekomen."

"Bij de uitwerking van dit programma met team Erfkwaliteit, de gemeente Texel en Natuurmonumenten, waren ruimtelijke kwaliteit, inpassing van de schuur op het erf én in het landschap de belangrijkste uitgangspunten. Met elkaar kun je beter zien wat landschappelijk wenselijk is, anders dat je als gemeente alleen een toetsende rol hebt. Samen werk je aan een ontwerp dat voor alle partijen werkbaar is. Ik heb mijn betrokkenheid bij het project Erfkwaliteit als ontzettend leuk en waardevol ervaren. Het laat je stilstaan bij waar je het allemaal voor doet: het prachtige Texelse landschap en haar inwoners en ondernemers."

Ruut van Paridon Landschapsarchitect

"De Waddel ligt op een eeuwenoude bult van keileem. Aardkundig is het een superlandschap. Schapehouderij De Waddel - en alles wat daarbij hoort - markeert deze karakteristieke plek. Denk aan de tuinwallen; de lage grasmuurtjes die het land begrenzen. Voorheen leefde het idee dat een plek was bestemd voor óf natuur óf landbouw. Tegenwoordig wordt veel meer gekeken naar hoe die twee samen kunnen gaan. Bij De Waddel is dat het geval. Jan-Willem zocht een manier om zijn bedrijf toekomstbestendig te maken zonder dat dit ten koste zou gaan van de natuur. Natuur en landbouw kunnen elkaar zelfs prima versterken. Schapen zijn immers onlosmakelijk verbonden met het Texels landschap."

"Voor het project hebben we een erfplan getekend met een nieuwe schuur en melkstal aan de zijkant van het erf. Het is een enigszins open geheel zodat bezoekers direct in contact staan met de schapen. Daarnaast werkten we het idee uit van een nieuw tuinwalpad, zodat er een afgebakend paadje ontstaat van en naar het dorp. Zo ontstaat er een

natuurlijke verbinding tussen boer en burger. Via het pad komen mensen bij de stal en de streekwinkel. Ze kunnen een kijkje nemen bij de schapen en met wat lekkers in hun tas terugwandelen. We hebben bewust gekozen om het kleinschalig te houden, dus geen bombarie met borden en parkeerplaatsen. Zo dagen we mensen uit om op een kleine ontdekkingstocht te gaan. Het pad ligt er inmiddels en de nieuwe schuur is in voorbereiding. Vanaf de zijlijn kijk ik vol belangstelling mee."

Erfplannen 2021

1 Hoeveslagerij Leeuwenhorn, Schagerbrug
Vleeskoeien en verkoop producten

2 Cereshof Wieringerwerf, Wieringermeerpolder
Akkerbouwbedrijf

3 De Lepelaar, 't Rijpje
Biologischdynamisch Tuindersbedrijf

4 Buytenzorg, Texel
Zorgboerderij

5 De Wieringer, Wieringen
Melkveebedrijf, productie en verkoop van ijs

6 Burger Bloembollen, 't Zand
Bollenbedrijf

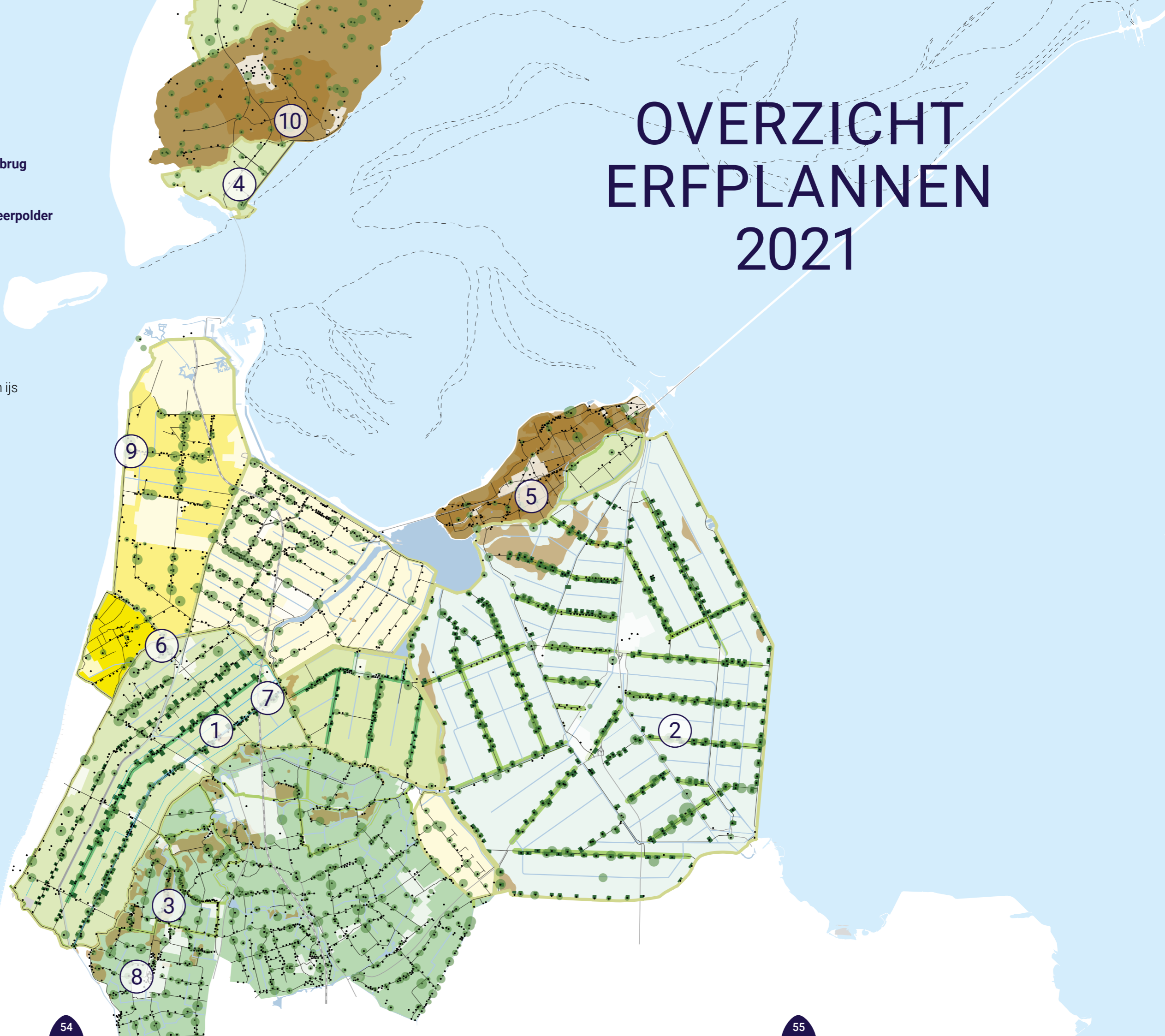
7 Sluiszicht, Oudesluis
Melkveehouder en energieproductie

8 De Marlequi, Warmenhuizen
Tuinderij en recreatie

9 Hoeve Ons Lust, Julianadorp
Bollenbedrijf en camping

10 Erf de Waddel, Texel
Schapenbedrijf

OVERZICHT ERFPLANNEN 2021

**DE KOP
WERKT AAN
ERFKWALITEIT**

TEAM ERFKWALITEIT 2022